

Food and Agriculture
Organization of the
United Nations

Heyvanların vaksinasiya kampaniyaları üzrə rəhbər prinsiplər

Peyvəndin toplanmasından vurulmasına qədər

FAO HEYVANDARLIQ VƏ SAĞLAMLIQ / RƏHBƏR PRİNSİPLƏR 31

Heyvanların vaksinasiya kampaniyaları üzrə rəhbər prinsiplər

Peyvəndin toplanmasından
vurulmasına qədər

Müəlliflər

Cankarlo Ferrari və Valeria Mariano

Istituto Zooprofilattico Sperimentale delle Regioni Lazio e Toscana, İtaliya

Tələb olunan istinad

Ferrari, C. və Mariano, V. 2022. *Heyvanların vaksinasıya kampaniyaları üzrə rəhbər prinsiplər – Peyvəndin toplanmasından vurulmasına qədər*. FAO Heyvandarlıq və Sağlamlıq Təlimatları № 31. Budapeşt, FAO.

The designations employed and the presentation of material in this information product do not imply the expression of any opinion whatsoever on the part of the Food and Agriculture Organization of the United Nations (FAO) concerning the legal or development status of any country, territory, city or area or of its authorities, or concerning the delimitation of its frontiers or boundaries. The mention of specific companies or products of manufacturers, whether or not these have been patented, does not imply that these have been endorsed or recommended by FAO in preference to others of a similar nature that are not mentioned.

The views expressed in this information product are those of the author(s) and do not necessarily reflect the views or policies of FAO.

ISSN 1810-0708 [İngilis versiyası - Çap]

ISBN 978-92-5-137874-8

© FAO, 2023

Some rights reserved. This work is made available under the Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 3.0 IGO licence (CC BY-NC-SA 3.0 IGO; <https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/3.0/igo/legalcode>).

Under the terms of this licence, this work may be copied, redistributed and adapted for non-commercial purposes, provided that the work is appropriately cited. In any use of this work, there should be no suggestion that FAO endorses any specific organization, products or services. The use of the FAO logo is not permitted. If the work is adapted, then it must be licensed under the same or equivalent Creative Commons licence. If a translation of this work is created, it must include the following disclaimer along with the required citation: "This translation was not created by the Food and Agriculture Organization of the United Nations (FAO). FAO is not responsible for the content or accuracy of this translation. The original [Language] edition shall be the authoritative edition."

Disputes arising under the licence that cannot be settled amicably will be resolved by mediation and arbitration as described in Article 8 of the licence except as otherwise provided herein. The applicable mediation rules will be the mediation rules of the World Intellectual Property Organization <http://www.wipo.int/amc/en/mediation/rules> and any arbitration will be conducted in accordance with the Arbitration Rules of the United Nations Commission on International Trade Law (UNCITRAL).

Third-party materials. Users wishing to reuse material from this work that is attributed to a third party, such as tables, figures or images, are responsible for determining whether permission is needed for that reuse and for obtaining permission from the copyright holder. The risk of claims resulting from infringement of any third-party-owned component in the work rests solely with the user.

Sales, rights and licensing. FAO information products are available on the FAO website (www.fao.org/publications) and can be purchased through publications-sales@fao.org. Requests for commercial use should be submitted via: www.fao.org/contact-us/licence-request. Queries regarding rights and licensing should be submitted to: copyright@fao.org.

Örtük şəkli: ©FAO/Luis Tato

Mündəricat

Minnətdarlıq	v
Giriş	1
1. Vaksinlərdən istifadə üzrə protokollar	5
2. İkinci və üçüncü zəncirlərdə peyvəndlərin tələb olunması və onlardan istifadə	7
2.1 Peyvəndlərin saxlanması	7
3. İkinci və üçüncü zəncirlərdən çıxan peyvənlərdən istifadə	9
4. Peyvəndlərin daşınması	11
5. Peyvəndin sahələrə çatdırılması	13
Vaksinasiya haqqında fermerlərə məlumatların verilməsi	14
5.1 Heyvandarlıq sahələrində peyvəndləmə qaydaları	14
5.2 Gündəlik gigiyena və fərdi qoruyucu vasitələr	15
5.3 Peyvənd üçün avadanlıq	15
5.4 Peyvəndlərin tətbiqində qabaqcıl təcrübə	16
5.5 Kəskin alətlərin idarə edilməsi və atılması	19
5.6 İş mühitinin müntəzəm təmizlənməsi	19
5.7 Materialların düzgün atılması	19
5.8 Vurulan vaksinlərin qeydiyyatı	20
5.9 Mənfi reaksiyaların monitorinqi və müalicəsi	20
5.10 Şok simptomların müalicəsi	20
6. Vaksinlərin çatdırılmasına nəzarət	23
7. Ən çox yayılmış vaksinasiya kampaniyaları üçün xüsusi peyvənd qaydalarına keçidlər	25
8. İstinadlar	27

ƏLAVƏLƏR

I. Qeydiyyat kitabı	31
II. Müvəqqəti soyuducularda peyvəndin ən yaxşı şəkildə saxlanması üçün məsləhətlər	33
III. Boş, qismən boş şüşələri/flakonu, və vaksinatör tərəfindən göndərilən və geri qaytarılan istifadə olunmamış vaksini idarə etmək üçün kağız formalar	37

IV. Vaksınların soyuducu qutularda düzgün qablaşdırılması üçün təlmatlar və yoxlama siyahısı	39
V. Vaksınların soyuducu qutularda daşınması üçün soyuq zənciri izləmə sənədi	41
VI. Vaksinator tərəfindən yerlərdə vaksınasiya üçün alınan avadanlıq	43
VII. Peyvənd kartı	45
VIII. Müxtəlif heyvan növlərində tövsiyə olunan dərialtı inyeksiya yerləri	47
IX. Mənfi peyvənd reaksiyaları haqqında məlumat	49

Şəkillərin siyahısı

1.	Peyvəndlərin paylanması üzrə zəncir və məsuliyyətlər	3
2.	Heyvanların təhlükəsizlik zonası və orqanizmin xəbərdarlıq əlamətləri	17
3.	Dərialtı peyvəndlərin tətbiqi texnikası haqqında infoqrafika	18
A2.1	Soyuducunun icmalı	33
A2.2	Soyuducuların müxtəlif növləri	34
A2.3	Soyuducunun doldurulması ilə bağlı ümumi təlmatlar	35
A2.4	Xəbərdarlıq mesajları	36
A7.1	Peyvənd kartı nümunəsi	45
A8.1	Müxtəlif heyvan növlərində ən çox yayılmış inyeksiya sahələri	47

Cədvəllərin siyahısı

1.	Dərialtı inyeksiyalar: ən çox yayılmış inyeksiya yerləri və əsas növlər üzrə iynə ölçüsü	16
2.	Heyvanların davranışı ilə bağlı yadda saxlanılmalı olan əsas ümumi faktlar	17
A1.1	Partiyaların və dozaların qeydiyyat kitabçası: Daxil olan vaksın	31
A1.2	Partiyaların və dozaların qeydiyyat kitabçası: Çıxan vaksın	31
A3.1	Peyvəndin vaksinator tərəfindən qəbul olunmasının sübutu (qeydiyyat kitabının ÇIXAN 2.a bölməsinə ekvivalentdir)	37
A3.2	Dolu, boş, qismən boş butulkaların/flakonun və ya istifadə olunmamış peyvəndin yerli paylama mərkəzinə qaytarılmasının sübutu (Qeydiyyat Kitabının Çıxan 2.b bölməsinə ekvivalentdir)	37
A3.3	Vaksınlar soyuducuya qaytarıldıqda yoxlama siyahısı	38
A4.1	Vaksınların soyuducu qutularda qablaşdırılması üçün yoxlama siyahısı	39
A5.1	Peyvəndlərin daşınması üçün soyuq zənciri izləmə forması	41
A6.1	Alınan avadanlıqların siyahısı	43

Minnətdarlıq

FAO bu nəşrə tənqidi rəy yazdıqları üçün Muhammad Arşed və Gijs van't Kloosterə minnətdarlığını bildirir və təşəkkür edir.

Kalqari Universitetindən Dr Mişel Leviyə "Mənfi reaksiyaların monitorinqi və idarə olunması" bölməsinə rəy yazdığı üçün xüsusi təşəkkür edirik.

Stolüstü nəşrə görə Enriko Masciyə və davamlı dəstəyə görə Klaudia Ciarlantini və Cecilia Murguiaya səmimi təşəkkürümüzü bildiririk.

Giriş

Peyvəndlərin düzgün saxlanması, daşınması, emalı və icrası hər hansı bir peyvənd proqramının effektivliyini təmin etmək baxımından vacibdir. Peyvəndin lazımi qaydada saxlanmaması, daşınmaması, emal və ya icra olunmaması onun effektivliyini azalda bilər, bu da qeyri-adekvat immun reaksiya və ümumi peyvənd kampaniyasının uğursuzluğu ilə nəticələnə bilər. Bundan əlavə, bu mərhələlərin hər hansı birində uğursuzluq peyvəndin səmərəsiz vurulması və ya sözügedən xəstəliyə qarşı zəif qorunma və heyvandarlıqla məşğul olan fermerlərin etibarının azalmasına səbəb ola bilər.

Kövrək bioloji maddələrdən ibarət olan peyvəndlər aşağıdakı hallarda təsirsiz və ya az təsirli ola bilər:

- saxlama temperaturu diapazonundan kənar temperatura məruz qaldıqda (adətən + 2 °C ilə + 8 °C arasında); və ya
- birbaşa günəş işığına və ya ultrabənövşəyi işığa məruz qaldıqda.

Bu təlimatlar vaksinin effektiv icrasını təmin etmək və ictimai maraq kəsb edən peyvənd proqramlarına mənfi reaksiyaların qarşısını almaq üçün qabaqcıl təcrübələri ehtiva edir. Burada xüsusi diqqət peyvənd inyeksiya üçün vaksinatorlara göndərildikdən sonra yerinə yetiriləcək prosedurlara yönəldilir.

İctimai maraq kəsb edən peyvənd proqramları ya peyvəndlə bağlı sisteməlik proqram kimi, ya da xəstəliyin qarşısını almaq, ona nəzarət etmək və ya onu aradan qaldırmaq məqsədi ilə xəstəliyin tezliyini, yayılmasını və ya təsirini azaltmaq üçün risk əsaslı təhlildən sonra həyata

keçirilə bilər. Xüsusi hallarda, müəyyən xəstəliklərin yayılması zamanı nəzarət tədbirlərini dəstəkləmək üçün belə proqramlar həyata keçirilə bilər (təcili peyvəndlər).

Peyvənd proqramı, strategiyası və ya məqsədindən asılı olmayaraq, sahədə peyvəndin icrası müvafiq dövlət-özəl razılaşmaları vasitəsilə özəl sektor tərəfindən həyata keçirilsə belə, ümumi idarəetmə dövlət sektorunun məsuliyyətində olduğu zaman bu təlimatlar faydalı olacaqdır.

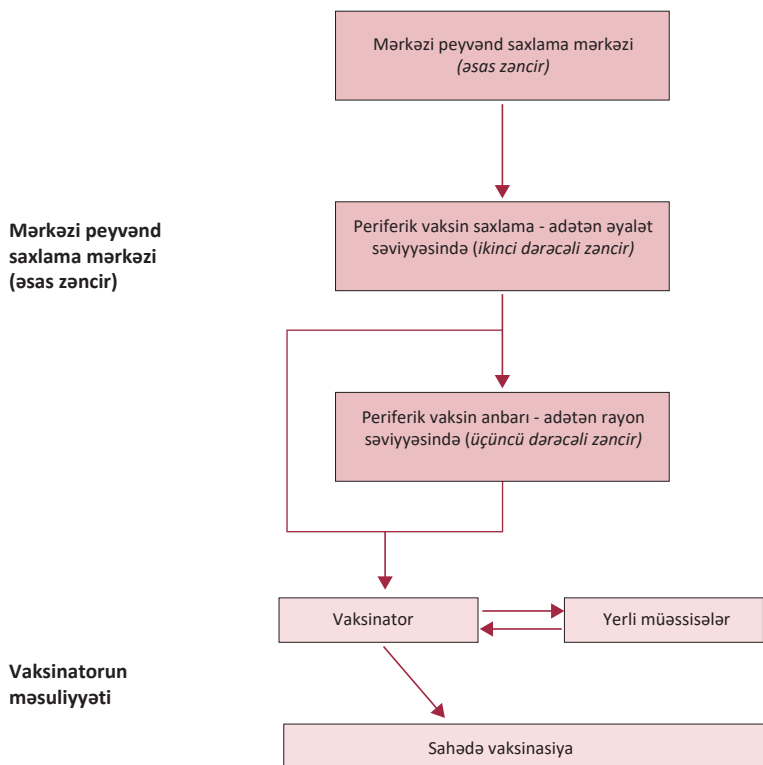
Bu ssenaridə peyvəndlərin satın alınması prosedurları adətən istehsal proseslərinin, məsulların və çatdırılma sisteminin təmizliyini, təhlükəsizliyini, effektivliyini və keyfiyyətini təmin edə bilən tanınmış istehsalçı şirkət vasitəsilə milli səviyyədə idarə olunur.

Özəl distribyutor şirkətlər tərəfindən idxal olunan, milli və ya dövlət proqramlarının olmadığı heyvan xəstəlikləri üçün peyvəndlərin idarə edilməsi bu təlimatlarda nəzərdə tutulmur. Belə hallarda dövlət sektoru hələ də mühüm rol oynayır, çünki idxal olunan vaksinin qeydiyyatı onların əsas məsuliyyəti olaraq qalır. Bundan əlavə, dövlət sektoru hələ də özəl distribyutorların peyvəndləri düzgün şəkildə saxlaya və çatdırma bilməsini təmin etmək üçün nəzarətçi rolunu oynaya bilər. Bu baxımdan, özəl distribyutor bundan sonra təsvir edilən ikinci və ya üçüncü zəncirə daxil edilə bilər.

Bu təlimatlarda təsvir edilən paylama sistemində satın alınan vaksinin əsas hissəsinin ilkin olaraq saxlanacağı bir və ya bir neçə əsas mərkəzin (əsas zəncirlərin) mövcudluğu (adətən belə olur) fərz olunur.

İkinci və üçüncü dərəcəli zəncirlər daha çox periferik vaksin saxlama mərkəzləri ilə müəyyən olunur. Bu təlimatların məqsədləri üçün ikinci dərəcəli zəncir üçüncü dərəcəli zənciri təchiz edən daha periferik vaksin anbarını təmsil edir və peyvəndin son nəticədə inyeksiya üçün vaksinatorlara göndəriləcəyi yerdir (baxmayaraq ki, bəzi hallarda ikinci dərəcəli zəncir həm də vaksinatora təchizatçı kimi fəaliyyət göstərə bilər). Paylama və çatdırılma zəncirinin son seqmenti vaksinatorun heyvanlara tətbiq edəcəyi vaksin şüşələri və ya flakonların məsuliyyətini üzərinə götürməsi ilə başlayır (Şəkil 1). Vaksinatorların öz soyuducuları ola (və ya olmaya) bilər (Şəkil 1-də "Yerli obyektlər" kimi göstərilmişdir).

ŞƏKİL 1
Peyvəndlərin paylanma zənciri və məsuliyyətlər

Mənbə: Müəlliflər hazırlayıb

1. Vaksintlərdən istifadə üzrə protokollar

Baytarlıq Xidmətləri (BX) heyvanların effektiv peyvəndlər qəbul etməsi məqsədilə vaksinlərin xüsusi keyfiyyət meyarlarına cavab verməsini təmin etmək üçün əsas məsuliyyət daşıyır. Bu səbəbdən istifadə olunan vaksinlərin effektivliyinin bütün paylama və çatdırılma zənciri boyunca saxlanmasını təmin etmək üçün idarəetmə protokollarının olması çox vacibdir. İdarəetmə protokolları aşağıdakıları təmin etməlidir:

- Mərkəzi peyvənd saxlama mərkəzi (birinci zəncir kimi müəyyən edilən bir və ya bir neçə qovşağ) və periferik peyvənd saxlama və paylama mərkəzləri (yəni, ikinci və üçüncü zəncirlər) yaxşı müəyyən edilmişdir və soyuq zəncir effektiv şəkildə saxlanılır;
- hər bir sahə üzrə məsul işçilər və əvəzedici şəxslərin zənciri yaradılmışdır;
- zəncirin əsas nöqtələri üzrə bütün məsul işçilərin əlaqə məlumatları mövcuddur;
- peyvəndlərlə işləməkdən məsul bütün şəxslər üçün təlim planlaşdırılmışdır;
- peyvəndlərin sifarişi, partiyaların qeydiyyatı, peyvəndlərin idarə edilməsi, avadanlığın saxlanması, temperaturun monitorinqi və qeyd alınması üzrə təlimatlar təfərrüatlı şəkildə hazırlanıb;
- elektrik enerjisinin kəsilməsi zamanı fəvqəladə hallar planı müəyyən edilib;
- Peyvəndin alınmasından inyeksiyaya qədər idarə olunması üçün sistem auditiləri müntəzəm olaraq planlaşdırılır (ildə ən azı iki dəfə).

Yazılı prosedurların, əlaqə məlumatlarının, fəvqəladə hallar barədə təlimatların və jurnalların sənədləri peyvəndlərlə işləyən bütün işçilər tərəfindən bilinməli və başa düşülməli, istənilən vaxt məsləhətləşmələr üçün əlçatan olmalıdır.

2. İkinci və üçüncü zəncirlərdə peyvəndlərin tələb olunması və onlardan istifadə

Periferik anbar (ikinci və üçüncü zəncir) tərəfindən vaksinlərin sifarişi adətən əsas mərkəzlərə göndərilən müraciət vasitəsilə həyata keçirilir. Sifarişlər aidiyyəti periferik bölmələrin saxlama qabiliyyətinə uyğun olaraq müvafiq vaxt intervalları ilə edilməlidir.

Peyvənd əsas qovşaqlardan daha periferik saxlama vahidinə köçürüldükdən sonra minimum məlumat dəsti peyvəndin qeydiyyat jurnalında qeyd edilməlidir. Qeydiyyat jurnalının nümunəsi Əlavə 1, Cədvəl A1.1-də təsvir edilmişdir.

Qeydiyyat kitabçası müvafiq olaraq DAXİL OLAN və ÇIXAN peyvəndi qeydiyyata almaq üçün iki bölmədən ibarətdir. DAXİL OLAN bölməsi peyvənd alındıqda doldurulmalı və ən azı aşağıdakı məlumatları ehtiva etməlidir: (i) Yükləmə tarixi (qəbul tarixi ilə eyni olur); (ii) Partiya nömrəsi (və ya kodu); (iii) Şüşə və ya flakonların sayı; (iv) Hər şüşə və ya flakon üzrə dozaların sayı; (v) dozaların ümumi sayı; (vi) Müddətin bitmə tarixi; (vii) periferik bölmədə peyvəndi qəbul edən işçinin tam adı.

Əgər qəbul edilən partiyada iki və ya daha çox peyvənd partiyası olarsa, onların DAXİL OLAN bölməsinin ayrı-ayrı cərgələrində qeyd edilməsi son dərəcə vacibdir.

2.1 PEYVƏNDLƏRİN SAXLANILMASI

Yerli paylama mərkəzlərində qəbul olunan vaksin şüşələri və ya flakonları tez bir zamanda müvafiq soyuduculara köçürülməlidir. Son istifadə tarixi ən yaxın olanları ön tərəfə yerləşdirməklə, partiyaların təşkilinə xüsusi diqqət yetirilməlidir. Qeyd olunduğu kimi, bu təlimatların əhatə dairəsinə mərkəzi və periferik saxlama bölmələrində soyuq zəncirin idarə edilməsi daxil deyil. Baxmayaraq ki, bəzi müvafiq məqamları vurğulamaq vacibdir, xüsusən də vaksinatörün öz saxlama qabiliyyəti varsa. Bununla əlaqədar olaraq, soyuducunun necə doldurulması ilə bağlı ümumi təlimatlar Əlavə 2, A2.1, A2.2, A2.3 və A2.4 Şəkillərində öz əksini tapmışdır.

Soyuq zəncir vaksinləri istehsaldan təhvil verilənədək, adətən +2 °C ilə +8 °C arasında təhlükəsiz bir temperatur aralığında saxlamaq üçün tətbiq edilən sistemdir. Məqsəd peyvəndi təxminən +5 °C aralıq temperaturda saxlamaqdır. Soyuq zəncirdə bir pozuntu saxlama temperaturlarının tövsiyə olunan diapazondan kənara çıxdığı istənilən vaxt baş verir. **2 °C-dən aşağı olan hər hansı kənarlaşma** saxlama mərkəzinin məsul şəxsinə bildirilməlidir. Eyni zamanda, 8 °C-dən yuxarı olan hər hansı bir kənarlaşma qeyd edilməli və temperatur **15 dərəcədən çox 12 °C-dən yuxarı** qalxdıqda bildirilməlidir. Belə kənarlaşma hallarını aşkar edə bilən monitoring sistemi olmalıdır.

Texniki problemlər soyuq zəncir pozuntularına səbəb ola bilər. Bununla belə, yaxşı hazırlanmış keyfiyyətə nəzarət prosedurları mövcud olduqda, nasazlıqlar vaksin zədələnməzdən əvvəl dərhal aşkar edilir və onlara nəzarət edilir.

© Daniel Beltran Alcrudo

Peyvəndlərin saxlanması

- Vaksinlərin saxlanması məqsədilə məlumatın qeydiyyatı və temperatura nəzarət üçün siqnalizasiya sistemi olan müvafiq soyuducular ayrılmalıdır.
 - Soyuducunun temperaturu mütəmadi olaraq yoxlanılmalıdır (ən azı gündə iki dəfə).
 - Temperatur xüsusi jurnalda qeyd edilməli və izlənilməlidir.
- Soyuducunun nasazlığı zamanı fəvqəladə hallar planı yaxşı müəyyən edilməlidir (məsələn, soyuducular üçün ehtiyat enerji sistemləri, təcili daşınma üçün soyuducular, sahədən kənarında alternativ soyuducular).

3. İkinci və üçüncü zəncirlərdən çıxan peyvənlərdən istifadə

Vaksinotor peyvəndi öz üzərinə götürməzdən əvvəl bəzi ilkin tədbirlər tələb olunur. Vaksinasiyanın hər mərhələdə planlaşdırılması vacibdir:

- Peyvənd ediləcək heyvanların sayını proqnozlaşdırmaq.
- Əgər peyvənd ediləcək heyvanların ilkin təxmin edilən sayı dəyişərsə, periferik paylama mərkəzindən bəzi əlavə dozalar istəməyin üstünlük və xərclərini nəzərdən keçirmək.

Məsələn, əgər heyvandarlıq sahəsi paylama mərkəzinə yaxındırsa, soyuq zəncirin potensial itkisini nəzərə alaraq, ilkin olaraq daha çox doza tələb etməkdənsə, ikinci dəfə mərkəzə getmək daha faydalı ola bilər. Heyvandarlıq sahəsi uzaq məsafədə olarsa, bunun əksi edilə bilər.

- Aşağıdakılardan əmin olmaqla, fermerlə əlaqə saxlamaq, peyvəndin tarixi və vaxtını razılaşdırmaq:

- heyvanların sahibi və ya məsul şəxsin iştirak etməsi; və
- peyvəndə uyğun olan bütün heyvanların peyvənd üçün nəzərdə tutulmuş qapalı yerdə olması.

- Vaksinasiya planını elə təşkil etmək ki, bütün açılmış vaksin şüşələrinin içindəkilər eyni gündə istifadə olunsun.

İkinci və üçüncü zəncirlər, artıq qeyd olunduğu kimi, peyvəndləri vaksinotora paylayan periferik vaksin saxlama mərkəzləridir. Peyvənd kampaniyasının planına uyğun olaraq, vaksinotolar ərazidəki əməliyyatları həyata keçirmək üçün lazım olan digər avadanlıqları da əldə edə bilərlər.

Peyvəndə vaksinotora hər dəfə göndərilərkən qeydiyyat kitabının ÇIXANLAR bölməsi (Əlavə I, Cədvəl A1.1) doldurulmalıdır (aydındır ki, ÇIXANLAR bölməsində yalnız DAXİL OLANLAR bölməsində qeydiyyatdan keçmiş vaksin göstərilə bilər). Bölmə iki alt bölmədən ibarətdir: (2.a) göndərilmə tarixini, vaksinin seriya nömrəsini/kodunu, şüşələrin/flakonların sayını, göndərilən dozaların sayını və vaksinotoların əlaqə məlumatlarını qeyd etmək; və (2.b) vaksinotolar tərəfindən qaytarılan boş (və ya qismən boş şüşələrin) sayını, qaytarılan dozaların təxmini sayını və qaytarılma tarixini (peyvəndin vaksinotor tərəfindən alındığı periferik paylama mərkəzi tərəfindən boş şüşələrin və ya istifadəyə yararsız vaksinin atılacağını fərz edərək) qeydiyyata almaq.

Qeyd: Qeydiyyat kitabının ÇIXANLAR bölməsini doldurarkən mövcud şüşələrin/flakonların sayı (müəyyən partiya üçün) əvvəlki partiyadan qalan (eyni partiyanın) sayından göndərilən şüşələrin/dozaların sayını çıxmaqla yenilənir. Elektron cədvəldən istifadə edilərsə, bu əməliyyat avtomatlaşdırıla bilər.

Vaksin şüşəsi/flakonu ilə birlikdə vaksinotorun əlinin altında aşağıdakı sənədlər olmalıdır:

- qeydiyyat kitabının ÇIXANLAR bölməsi ilə əsasən eyni məlumatları göstərən, vaksinatör tərəfindən imzalanmış sənədin (Əlavə 3, A3.1, A3.2 və A3.3 cədvəlləri) bir nüsxəsi paylama mərkəzində saxlanılır (Əlavə 1). Blank qeydiyyat kitabının 2.a və 2.b yarımbəndlərini əks etdirir və boş şüşələr və ya istifadə olunmamış dozalar qaytarılarkən vaksinatör tərəfindən doldurulmalıdır;
- soyuducu qutunun düzgün qablaşdırılması və monitorinqi üçün yoxlama siyahısı (Əlavə 4, Cədvəl A4.1);
- peyvəndin daşınması zamanı temperaturu izləmək üçün vaksinatör tərəfindən peyvəndin götürüldüyü mərkəzə qaytarılmalı olan forma (Əlavə 5, Cədvəl A5.1);
- vaksinatör tərəfindən götürülmüş ərazi vaksinasiyası üçün avadanlıq (Əlavə 6, Cədvəl A6.1); və
- peyvənd kartları (Əlavə 7, Cədvəl A7.1) (vaksinatör tərəfindən doldurulmuş kart peyvəndin götürüldüyü mərkəzə qaytarılmalıdır).

Vaksinatör peyvəndləri öz üzərinə götürdükdən sonra iki seçim ola bilər (Şəkil 1):

1. Vaksinatörün peyvəndi saxlamaq imkanı var (Şəkil 1-də "Yerli obyektlər" kimi göstərilmişdir) və buna görə də tətbiq oluna bilən gündəlik potensialdan artıq miqdarda vaksin göndərilə bilər. Soyuducuları müntəzəm olaraq yoxlaya bilən və bu yoxlamaların uçotunu apara bilən yerli paylama mərkəzlərində peyvəndi düzgün saxlamaq üçün imkanlar təmin edilməlidir.
2. Vaksinatör ərazidə peyvəndlərə davam edir.

4. Peyvəndlərin daşınması

Peyvəndlər soyuducudan çıxarıldıqdan sonra, onlar mümkün qədər tez müvafiq soyuducu qutularda daşınmalı və ya təmiz, lazımi soyuducularda (əvvəlki bənddə 1-ci variant kimi göstərilən yerli obyektlərdə) saxlanmalı və ya birbaşa ərazidəki heyvanlara çatdırılmalıdır (seçim 2).

Hansı variant seçilirsə, peyvəndin soyuducudan çıxdığı andan soyuq zənciri saxlamaq üçün ciddi prosedura əməl edilməlidir.

Peyvəndin müvafiq soyuducularda daşınması üçün aşağıdakıları edin:

- təlimatlara və yoxlama siyahısına (Əlavə 4, Cədvəl A4.1) əməl edərək soyuducunu diqqətlə qablaşdırmaq.
- daşınma zamanı temperaturu izləmək (Əlavə 5, Cədvəl A5.1). Peyvənd donarsa, bu, adətən, soyuducuya yerləşdirildikdən sonra 2 saat ərzində baş verir, buna görə də ilk saat ərzində temperaturu daha tez-tez (məsələn, mümkünsə, hər 15 dəqiqədən bir) və sonra hər saatdan bir izləyin.

© Fran Raizman

- Peyvənd yerli müəssisəyə köçürülərsə, vaksinator Əlavə 2-də göstərilən soyuducuda şüşələrin/flakonların necə yerləşdirilməsi barədə ümumi təlimatlara əməl etməlidir.
- Peyvəndin dərhal istifadəsi zamanı vaksinin mümkün qədər tez çatdırılması, heyvanlara inyeksiyadan dərhal əvvəl soyuducu qutunun temperaturunun yoxlanılması (Əlavə 5) və soyuducu qutunun birbaşa günəş işığından uzaq saxlanması və inyeksiya yerinə yaxın olması tövsiyə edilir.

Soyuducular onun növündən asılı olaraq soyuğu məhdud müddətdə saxlayırlar. **Adətən, soyuducular 8 saatdan çox və ya həddindən artıq isti şəraitdə saxlamaq üçün adekvat deyil. Belə hallarda xüsusi soyuduculardan istifadə etməyi düşünün. Polistirol soyuducuları peyvəndləri yalnız 4 saata qədər saxlamaq üçün uyğundur.**

Daha ətraflı məlumatla ÜST-nin veb sahifəsində tanış olmaq olar.¹

¹ https://apps.who.int/immunization_standards/vaccine_quality/pqs_catalogue/categorypage.aspx?id_cat=18

5. Peyvəndin sahələrə çatdırılması

Vaksinatorlar heyvandarlıq sahəsinə² girməzdən əvvəl, heyvandarlıq sahəsinə daxil olarkən və heyvandarlıq sahəsində olarkən bir sıra prosedurlara əməl etməlidirlər. Periferik paylama mərkəzinin koordinatoru vaksinatorlara aşağıdakı təklifləri aydın şəkildə çatdırmalıdır.

Heyvandarlıq sahələri arasında çarpaz çirklənmənin qarşısını almaq üçün (yəni təmiz çəkmələr və ya utilizasiya üçün çəkmə örtüklərindən istifadə etmək, paltar dəyişdirmək, təmiz və dezinfeksiya edilmiş avadanlıqdan istifadə etmək) ən azı əsas biotəhlükəsizlik tədbirlərinə əməl etməklə heyvandarlıq sahəsinə daxil olmaq.

Xəstəlikdən və epidemioloji vəziyyətdən asılı olaraq müxtəlif biotəhlükəsizlik tədbirləri və ya səviyyələri tələb oluna bilər. Minimum biotəhlükəsizliyin tətbiqi fəvqəladə vaksinasiya aparılıqda xüsusilə vacibdir, çünki peyvənd ediləcək yerlərdə xəstəliyin artıq mövcud olmaq riski əhəmiyyətsiz dərəcədə olmaya bilər.

Vaksinatorların bu ümumi prinsiplərə əməl etdiyindən əmin olun:

1. Ayırma. Çirklənmənin qarşısını almaq üçün mal-qaradan kənarda, heyvanlardan ayrılmış təmiz yerdə maşını saxlayın və ayaqqabılarınızı (və ya birdəfəlik çəkmə örtüklərindən istifadə edin) və üst paltarınızı dəyişdirin. Heyvandarlıq sahəsinə girərkən və çıxarkən dəyişdirmək üçün müvafiq olaraq təmiz sahə və çirklənmiş sahə yaradın. Sahədə zərərsizləşdirilə bilməyən bütün çirklənmiş materialları bükmək üçün bir plastik torba hazırlayın. Eyni qaydada, əgər peyvənd kənd səviyyəsində aparılırsa, adətən heyvanlar ümumi ərazidə toplanır; belə deyilsə, evdən evə köçərkən ən azı birdəfəlik çəkmə örtüklərinin, əlcəklərin və xalatlardan dəyişdirilməsinə əmin olun.
2. Təmizləmə. Çirklənməni aradan qaldırmaq üçün əllərinizdə, çəkmələr və ya avtomobil şinləri və peyvənd üçün istifadə olunan alətlər/avadanlıqlar kimi təmizləmə ilə əşyalarda bütün üzvi maddələri təmizləyin. Heyvandarlıq sahəsinə daşınan hər hansı material təmiz olmalıdır (yəni üzvi materialdan təmiz). Ayaqqabı və paltarlara xüsusi diqqət yetirilməlidir. Unutmayın ki, effektiv təmizləmə çirkləndiricilərin 90 faizinə qədərini təmizləyə bilər.
3. Dezinfeksiya. Qalan bütün patogenləri məhv edin. Bir epidemiya halında, konkret xəstəlik üçün tövsiyə olunan müvafiq dezinfeksiyaediciləri yoxlayın. Heyvandarlıq sahələrinə daşınan hər hansı materialı dezinfeksiya edin. Heyvanlarda istifadə olunacaq ayaqqabı və hər hansı avadanlıq həm istifadədən əvvəl, həm də sonra dezinfeksiya edilməlidir. Müvafiq təmizləmə olmadan dezinfeksiya effektiv olmayacaq.

Bu prinsiplərə əsaslanaraq, ərazidə mövcud olan ən çox ehtimal olunan xəstəliklərə və mövcud epidemioloji vəziyyətə xas olan biotəhlükəsizlik tədbirlərinə uyğun olaraq sahə səfərlərini planlaşdırın. Xəstəlik epidemiyası halında birdəfəlik istifadə imkanlarını nəzərdən keçirin (iynələr və şprislərdən başqa ayaqqabı örtüyü, paltolar, əlcəklər və üz maskaları). Bundan əlavə, xəstəliyin bir yerdən digərinə keçmək riskini minimuma endirmək üçün heyvandarlıq sahələrinə baş çəkmək, əvvəlcə heç bir xəstəlik əlaməti olmayan heyvandarlıq sahələrinə, sonra isə başqalarına keçmək qaydasını təşkil etmək.

² Heyvandarlıq sahəsi mal-qaranın toplaşdığı hər hansı bir yer olduğundan, bura peyvənd məntəqəsi kimi baxılmalıdır – təsərrüfatlar, kiçik təsərrüfatlar, həyatı qanun qaydalarına uyğun qanun qaydalarına, heyvandarlıq yem sahələri, kəndlər və s.

Maksimum biotəhlükəsizlik protokoluna əməl edərək heyvandarlıq sahələrinin daxilində hərəkət edin, çünki həmişə təmiz yerdən yoluxmuş bir yere keçmək riski var.

VASKİNASIYA HAQQINDA FERMERƏ MƏLUMAT

Inform the farmer of the importance of vaccination, the reason for carrying it out, the type of vaccine being used, the type and number of animals to be vaccinated, the possible adverse reactions to the vaccine, and all measures that can be taken to prevent and manage them.

Give an information leaflet to the farmer along with the contact details of the responsible person delivering the vaccination, who should be reachable if follow-up is necessary.

The leaflet should be written in simple language, allowing the livestock owner to clearly understand the contents.

5.1 HEYVANDARLIQ SAHƏLƏRİNDƏ PEYVƏNDLƏMƏ QAYDALARI

Peyvənd prosedurlarına başlamazdan əvvəl heyvanların anamnezini (yəni, son və keçmiş xəstəliklər, əvvəlki peyvəndlər, ətraf mühit şəraiti) toplamaq vacibdir. Heyvanların klinik vəziyyətinin çevik yoxlanılması ümumi fiziki vəziyyəti, bədən vəziyyətini və nəticədə hər hansı bir xəstəlik əlamətlərinin mövcudluğunu qiymətləndirərək aparılmalıdır.

Yalnız yaxşı vəziyyətdə olan, heç bir xəstəlik əlaməti olmayan heyvanlar peyvənd edilməlidir.

5.2 GÜNDƏLİK GİGIYENA VƏ FƏRDİ QORUYUCU VASİTƏLƏR

Heyvanlarla rəftər edərkən və onlarla işləyərkən əllərinizi tez-tez yuyun və əlcəklər, önlüklər (və ya kombinezonlar) və çəkmələr kimi xüsusi geyimlərdən istifadə edin. Artıq qeyd edilmiş kimi, heyvandarlıq sahələri arasında çarpaz çirklənmənin qarşısını almaq üçün təmiz, dezinfeksiya edilmiş fərdi qoruyucu vasitələrdən (FQV) istifadə edin və xəstəlik epidemiyası baş verdikdə, birdəfəlik istifadə üçün nəzərdə tutulmuş FQV-dən istifadə etməyi düşünün.

5.3 PEYVƏND ÜÇÜN AVADANLIQ

Aşağıdakılara diqqət yetirərək, işləyərkən lazımi avadanlıqların yanında olduğundan əmin olun:

- Soyuducu qutunu birbaşa günəş işığından uzaq və peyvənd sahəsinə yaxın saxlayın.
- Peyvəndləri və durulducuları (lazım olduqda) götürün və peyvəndi tətbiq etməzdən əvvəl onu bərpa edin.
- İnyeksiyaya hazır olmadan peyvəndi əvvəlcədən çəkməyin.
- Birdəfəlik şpris və ya multimod avtomatik peyvənd alətindən istifadə edin. Çox rejimli avtomatik peyvənd alətindən istifadə edirsinizsə, onun təmiz olduğundan və düzgün işlədiyindən əmin olun, yəni inyeksiya rezini və yayın yaxşı vəziyyətdə olduğunu və alətin paslanmadığını yoxlayın.
- Qızıl qayda olaraq, hər inyeksiya üçün yeni steril iynədən istifadə edin. Bunu sahə şəraitində tətbiq etmək çətin ola bilər. Alternativ variant vaksinatorun homogen fərd qruplarını müəyyən etməsi və hər qrup üçün iynəni dəyişməsidir (bir qayda olaraq, əgər qruplar ondan çox heyvandan ibarətdirsə, onda on heyvandan ibarət alt qruplar müəyyən edilməli və iynə müvafiq olaraq dəyişdirilməlidir). Nümunə olaraq, kommersiya xarakterli südçülük ferması müxtəlif heyvan qruplarından ibarət olacaq: buzovlar, boğaz olmayan düyələr, boğaz düyələr, süd verən və verməyən inəklər, adətən ayrı-ayrılıqda saxlanılır və idarə olunur. Ayrı-ayrı ev təsərrüfatlarında az heyvan saxlanılan kənd səviyyəsində iynənin hər təsərrüfatda dəyişdirilməsini təmin edin. Eyni ev təsərrüfatlarında peyvənd ediləcək müxtəlif növlər varsa, fərqli növlər üçün eyni iynədən istifadə etməkdən çəkinin.
- İstər birdəfəlik şprislər, istərsə də çox dozalı peyvənd aləti olsun, uyğun ölçülü iynələri seçin (Cədvəl 1). Uyğun olmayan iynə uzunluğu və ölçüsü iynənin qırılmasına və ya zədələnməsinə səbəb ola bilər. O, heyvana ağrı törədə bilər və heyvan yaxşı saxlanmırsa, bu, vaksinator üçün risklər yarada bilər.

CƏDVƏL 1

Dərialtı inyeksiya: Əsas növlər üzrə ən çox yayılmış inyeksiya yerləri və iynə ölçüsü

Növ	Yer	İynə ölçüsü
İribuynuzlu heyvanlar	SC: İribuynuzlu: boyun, döş qəfəsi, qoltuqaltı nahiyə, sinə ucunda yan tərəfdə	Buzovlar: 18, 20, 22 G 25–30 mm (1–1¼ düym) Yetkin: 16 or 18 G of 30 mm (½–¾ düym)
Qoyun və keçi	SC: <i>preferably areas with fleece, such as behind forefront legs or before hind legs</i> Qeyd: <i>Boyun, kürək sümüyü və ya döş qəfəsi boyunca dəri abseslər əmələ gətirməyə daha çox meyilli görünür.</i>	Quzu: 20 G 25 mm (1 düym) Yetkin: 18 G 25 mm (1 düym)
Donuz	SC: qulaqların arxasında, yan və ya dirsək arxasında	Cavan donuz: 18, 20 G 12–16 mm (½–¾ düym) Süddən kəsmə: 18, 20 G 20 mm (¾ düym) Yetkin: 14, 16 G 20–25–40 mm (¾–1–1½ düym)
Ev quşları	IM: pektoral əzələlər SC: az istifadə olunur	22-19 G 10–13 mm (¾–¾ düym)
Dovşanlar	SC: boyun və ya arxanın dorsal tərəfi	25 G 16 mm (¾ düym)
At	SC: boyun və ya dərinin kifayət qədər boş olduğu hər yerdə yan tərəfdə	20–21 G 25–40 mm (1–1½ düym)

5.4 PEYVƏNDLƏRİN TƏTBİQİNDƏ QABAQCIL TƏCRÜBƏ

Həmişə peyvənd istehsalçısının təlimatlarını yoxlayın və əməl edin.

5.4.1 Peyvəndin hazırlanması

Homogen suspensiyayı təmin etmək üçün flakonu, əvvəlcədən doldurulmuş şprisi və ya bərpa olunmuş peyvəndi yumşaq şəkildə silkələyin. Vaksində hissəciklərin və ya rəng dəyişikliyinə olub olmadığını yoxlayın. Əgər bunlardan hər hansı biri aşkardırsa, peyvənd məhsulu ilə bağlı məlumata istinad edin (ATAGI, 2022).

Peyvəndi, çəkmə vaksinləri və durulducuları (lazım olduqda) yalnız inyeksiyadan əvvəl yenidən hazırlayın.

Peyvəndin yenidən bərpasından sonra istifadə edilməsi üçün icazə verilən vaxta diqqət yetirin.

5.4.2 Heyvanların rifahı və vaksinatorun təhlükəsizliyi üçün heyvanların yerləşdirilməsi və saxlanması

Fərqli heyvan növləri peyvənd prosedurlarına müxtəlif reaksiyalar verir. Hər hansı növə xas üsulları tətbiq etməzdən əvvəl heyvanların davranışlarını nəzərə alın (Cədvəl 2 və Şəkil 2). Heyvanları saxlayarkən aşağıdakıları tətbiq edin: heyvanın rifahına üstünlük vermək və etdiyiniz işin onu sakit saxlayacağından, heyvanların gözlənilməz reaksiyalarının və ya vaksinatora zərər verməməsinin qarşısının alınmasından əmin olmaq.

5.4.3 Dərinin təmizlənməsi

İnyeksiya üçün tövsiyə olunan yerlərdən inyeksiya üçün heyvanın təmiz hissəsini seçdiyinizdən əmin olun (Cədvəl 1).

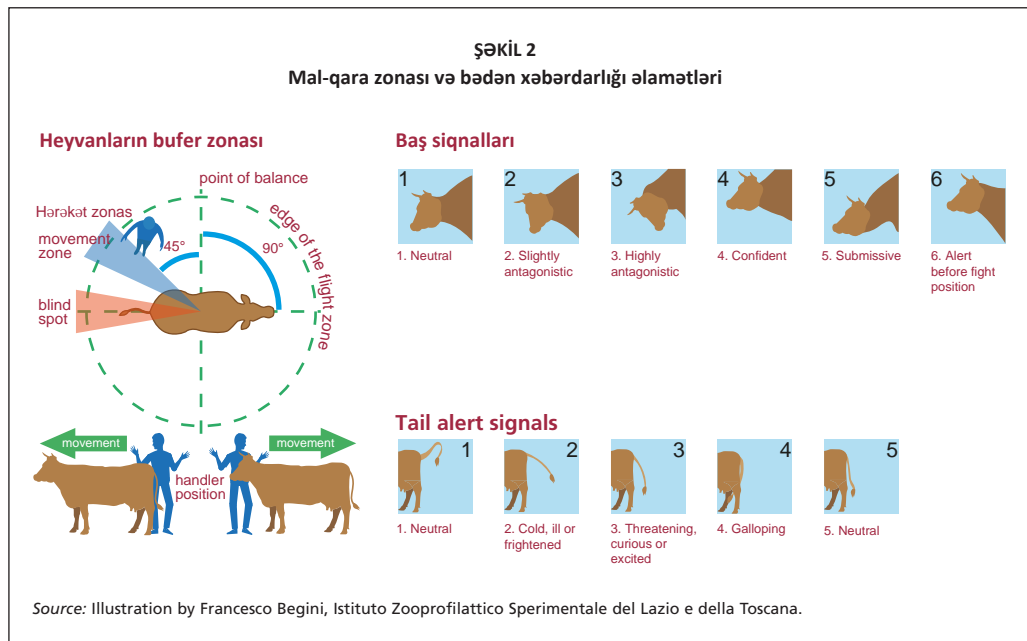
CƏDVƏL 2

Nəzərə alınmalı əsas ümumi heyvan davranış faktları

Etoloji xüsusiyyətlər	Qeydlər
Sürü instinkti	Təsərrüfat heyvanları sürüdə təcrid olunduqda həyəcanlanır. Heyvanı sakitləşdirmək üçün təxminən yarım saat sürüsünə qayıtmasına icazə verin. Onlar həm öz heyvanlarının, həm də sahibinin davranışlarına diqqət yetirirlər. Onlar həyəcanlansa, heyvan da həyəcanlanacaq.
Tanış olmayan mühitdən çəkinmə	Bir heyvanı tanış mühitindən çıxarmaq həyəcana səbəb olacaq.
Analıq instinkti	İstənilən ana öz balasını qoruyacaq və ondan ayrıldıqda rahat hiss etmir. Analarla işləyərkən balalarını yanlarında saxlayın.
Bufər zonası	Hər hansı bir heyvanın qəbul edilən təhlükə qarşısında saxlamaq üçün öz "minimum sahəsi" var. Bu, heyvanın davranışından asılıdır. Sakit bir heyvan üçün bir insanın heyvana uzaqlaşmadan əvvəl yaxınlaşa biləcəyi məsafə (bufər zonası) həyəcanlı bir heyvanla müqayisədə daha qısa olacaq (Şəkil 2).
Zəif sahəsində əşyalardan qorxmaq	Ruminantlar ön və quyruq arxasında kordurlar, ona görə də onlara həmişə yan tərəfdən yaxınlaşmaq lazımdır. Ön tərəfdə yandan yaxınlaşdıqda, gözlərin arasından keçən xəttədən əvvəl, heyvan geriə doğru getməyə meyllidir, xüsusən heyvanın vəziyyətdən qaçmaq üçün hərəkət etmək imkanı varsa; yandan, lakin arxadan yaxınlaşdıqda, heyvan irəliləməyə meyllidir. Heyvanı hərəkət etdirmək lazımdırsa, bunu yadda saxlayın (Şəkil 2).
Kontrasta həssaslıq	Mal-qara və donuzlar rəng korudur və kontrastlara qarşı çox həssasdırlar. Onlar kölgə və işığın qəfil dəyişməsində dayanacaqlar.
Hərəkət edən əşyaların qorxusu	Küləkdə yellənən paltarlar heyvanları qorxuda bilər. Hər hansı bir lazımsız hərəkətdən qaçınmaq lazımdır.
Möhkəm səs qorxusu	Mal-qara və atlar yaxşı eşitmə qabiliyyətinə malikdir; hər hansı kəskin səsdən qaçın və qışqırmayın.
Təpik atma vərdişi	Mal-qara qabağa təpik atır, sonra kənara. Bir qayda olaraq, inəklər ağırlı tərəfdə yan tərəfə təpik atır. Atlar adətən arxa ayaqları ilə təpik atır.

SMənba: NCERT (Milli Təhsil Tədqiqatları və Təlim Şurası). 2018. Fəsil 1: Heyvan tibb işçiləri üçün kənd heyvanlarının saxlanması. Yeni Dehli, Hindistan, NCERT. <https://ncert.nic.in/textbook/pdf/ievw101.pdf>

ŞƏKİL 2
Mal-qara zonası və bədən xəbərdarlığı əlamətləri

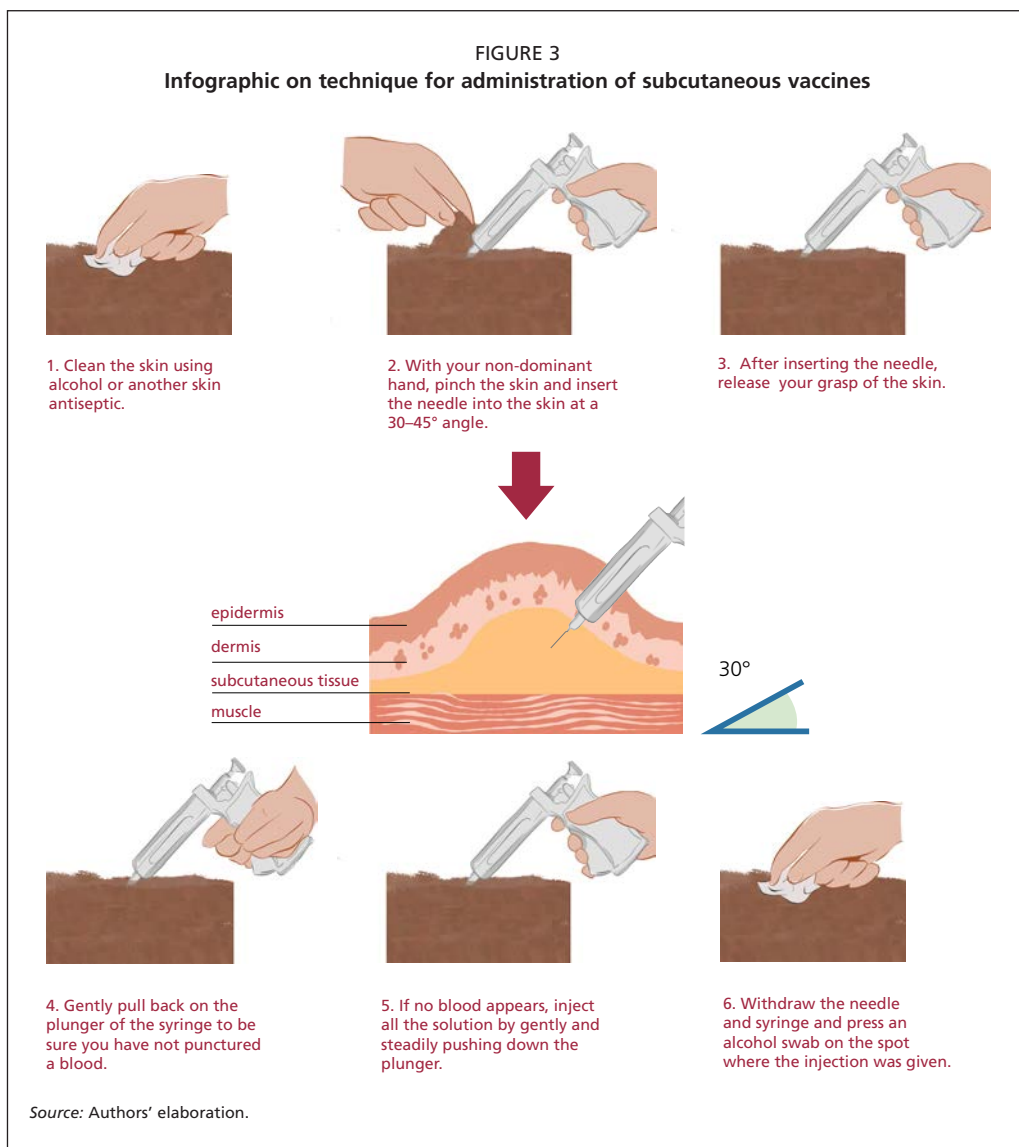

5.4.4 İnyeksiya metodları

Həmişə baytarlıq vaksinləri üçün adətən dərialtı olaraq tətbiq yolu üçün istehsalçının tövsiyələrinə əməl edin.

Dəriyə barmaqlarla toxunmaq mümkün olduqda dərialtı inyeksiyalar edilə bilər. Növlər üzrə tövsiyə olunan əsas inyeksiya yerlərini göstərən şəkillər Əlavə 8-də əks olunub. Cədvəl 1-də isə əsas yerlərin siyahısı və iynə ölçüsü ümumiləşdirilib. Hər hansı bir yerli mənfi reaksiya üçün gələcək məhsullara zərər verə biləcək inyeksiya yerlərindən qaçınmaq tövsiyə olunur, məsələn. dərilər və gönlər.

Peyvəndlərin dərialtı tətbiqi üsulları Şəkil 3-də təsvir edilmişdir.

Birdəfəlik şprisdən istifadə etdikdən sonra bütün şprisi “kəskin” qaba, yəni istifadə edilmiş iynələri saxlamaq, insanları və heyvanları təsadüfi zədələrdən qorumaq üçün istifadə oluna bilən hər hansı rəsmi və ya improvizə konteynerə atın.

5.4.5 Peyvəndin tətbiqinin daha az yayılmış digər yolları

Adətən quşçuluqda istifadə olunur, əzələdaxili inyeksiya (ƏD); intranasal administrasiya (İN); oral, göz damlası, sprey (və ya nebulizasiya); dəri qaşınması; və yumurtaya inyeksiya yolları. İstehsalçının tövsiyələrinə istinad edin.

5.4.6 Peyvənd edilmiş heyvanların işarələnməsi

Qarıxa biləcək sərbəst heyvanlar olduqda, onları tanımaq üçün peyvənd edilmiş heyvanları işarələyin və iki dəfə peyvənd etməkdən çəkinin. Heyvandarlıq üçün toksik olmayan müvəqqəti marker boyasından istifadə etdiyinizə əmin olun.

5.5 KƏSKİN PREDMETLƏRİN İŞLƏNMƏSİ VƏ KƏNARLAŞDIRILMASI

Birdəfəlik iynələrlə işləyərkən aşağıdakıları nəzərə alın:

- İstifadə etməyə hazır olana qədər iti əşyanı heç vaxt açmayın.
- Heç vaxt iti əşyanı kiməsə yönəltməyin.
- Barmaqlarınızı obyektin iti ucundan uzaq tutun.
- Heç vaxt iti obyektin qapağını çəkməyin və ya əyməyin.
- Heç vaxt iti əşyanı başqasına verməyin.
- Başqasının götürməsi üçün onu nimçəyə qoymaq zərurəti yaranarsa, iş yoldaşlarınıza aydın şəkildə bildirin.
- Onlar; iti əşyalar üçün uyğun konteynerə atın.
- Konteyneri bağlayın və üçdə ikisi dolu olduqda dəyişdirin.

© Orr Raizman Velasquez, University of Wisconsin Medical Center

5.6 İŞ MÜHİTİNİN MÜNTƏZƏM TƏMİZLƏNMƏSİ

Heyvandarlıq sahəsinə daşınan hər hansı material yararlandıqdan sonra dezinfeksiya edilməlidir. İşdən sonra təmizləyin və heyvandarlıq sahəsində heç bir zibil qoymayın. Hər hansı birdəfəlik istifadə olunan əşyalar qablaşdırılmalı və təmizlik prosedurları bitdikdən sonra təmiz arazidən çirklə sahəyə keçməməyə diqqət yetirilməlidir.

5.7 MATERİALLARIN DÜZGÜN ATILMASI

Milli qaydalara uyğun olaraq tullantıları çeşidləyin. Kəskin alətlərin, dərman vasitələrinin və çirklənmiş bioloji materialların utilizasiyasına xüsusi diqqət yetirin.

5.8 VURULAN VAKSİNLƏRİN QEYDİYYATI

Heyvandarlıq sahəsini tərk etməzdən əvvəl peyvənd kartını (Əlavə 8) doldurun və sahibinə imzaladın. Peyvəndlərlə bağlı hər hansı problem yaranarsa, əlaqə məlumatlarını təqdim edin, məsələn. mənfi reaksiyalar və ya fermerin əlavə sualları varsa, bunun tələb olunmayacağından əmin olsanız belə.

5.9 MƏNFI REAKSIYALARIN MONİTORİNQI VƏ MÜALİCƏSİ

Nadir hallarda olsa belə, peyvənd zamanı bir neçə növ mənfi reaksiyalar görünə bilər. Hər bir peyvənd kiçik yerli reaksiyalardan sistemik reaksiyalara qədər müxtəlif mənfi reaksiyalar yarada bilər. İstehsalçının təlimatlarına istinad edin.

Peyvənddən məsul olan şəxs peyvəndlə bağlı hər hansı mənfi reaksiya barədə məlumat verməlidir. İstehsalçının mənfi reaksiyalar barədə məlumat vermək üçün xüsusi bir cədvəl təqdim edib etmədiyini yoxlayın. Əgər yoxdursa, ümumi forma Əlavə 9-da öz əksini tapıb.

Ən çox görülən mənfi reaksiya, inyeksiya yerində çox vaxt abses, qranuloma və ya seroma ilə əlaqəli bir şişdir. Qabaqcıl gigiyena təcrübələri, məsələn, inyeksiyadan əvvəl inyeksiya yerini təmizləmək və hər bir inyeksiya üçün yalnız steril iynədən istifadə etməklə reaksiyaların əksəriyyətinin qarşısını almaq olar. Süd istehsalında da müvəqqəti azalmalar qeydə alınıb. Nadir hallarda olsa belə, sistemli anafilaktik reaksiya (şok) kimi ən pis mənfi reaksiyanın baş verməsi də mümkündür. Bu baş verərsə, dərhal reaksiya verməyə hazır olun

Şok simptomlarını tanımağa və fəvqəladə hallarda onlarla mübarizə aparmağa hazır olun:

- zəiflik və depressiya;
- subnormal bədən istiliyi;
- soyuq ətraflar;
- ürək və tənəffüs sürətinin yüksəlməsi; və ya
- solğun və siyanotik selikli qişa ilə kapilyarların yavaş dolması.

5.10 ŞOK SİMPTOMLARIN MÜALİCƏSİ

Mümkün qədər tez bir zamanda yüksək dozada kortikosteroidlərin parenteral, IM və ya IV yeridilməsi:

- **Prednizolon**
Dərhal təsir göstərən dərman (<1 dəq) – yarım azalma dövrü 1-2 saatdır
 - ✓ **Atlar: 1-2 mq/kq IV və ya IM**
 - ✓ **İnək: 1-4 mq/kq IV və ya IM**
 - ✓ **Qoyun: 1-4 mq/kq IV və ya IM**
 - ✓ **Keçi: 1-4 mq/kq IV və ya IM**
- **Deksametazon**
Sürətli təsir göstərən dərman (5-45 dəqiqə) - Yarım azalma dövrü 3-4 saatdır
 - ✓ **Atlar: 2,5 – 20 mq/kq IV və ya IM**
 - ✓ **İnək: 1-4 mq/kq IV və ya IM**

Ringer laktat kimi mayələrin IV infuziyalarına dərhal başlamaq lazımdır (saatda 25 kq-a 1 litr - 300 kq heyvan 24 saat ərzində 12 litr tələb edir).

Yalnız ürək-damar kollapsı və ürəyin dayanması ilə müşayiət olunan hiperkəskin anafilaktik reaksiyalar zamanı:

- **Adrenalin (epinefrin)**

Adrenalin adətən 1 mq/ml (1:1000) flakonda satılır. Adrenalin yalnız heyvanın həyatını xilas etmək üçün son cəhd olaraq ehtiyatla verilməlidir.

İV istifadə edirsinizsə, 1:10 nisbətində salin məhlulunda durulaşdırılmış IM tətbiq edin

- **Mal-qara, atlar və donuzlar**

1 ml/45 kq IM və ya 0,25-0,5 ml/45 kq IV və ya intratrakeal

Adətən, 1 litr salin məhluluna 4 ml flakon əlavə edilir, nəticədə 4 µq/ml yekun konsentrasiya əmələ gəlir və bu konsentrasiya yavaş-yavaş İV olaraq 0,1-0,2 µq/kq/dəqiqədə yeridilir. Adrenalinin təsiri infuziya dayandırıldıqdan 1-2 dəqiqə sonra başa çatır.

6. Vaksınların çatdırılmasına nəzarət

Bu təlimatların əhatə dairəsinə daxil olmasa da, qeyd etmək lazımdır ki, qeydiyyat kitabçası və peyvənd kartları vasitəsilə toplanmış məlumatlardan istifadə etməklə vaksınların çatdırılma sistemində nəzarət etmək mümkündür.

Bu məlumatlardan istifadə etməklə sadə göstəricilərin bəzi nümunələri ilə [Dabaq xəstəliyinə qarşı peyvənd və peyvənddən sonrakı monitorinqdə: Təlimatlar](#) sənədində tanış olmaq olar.

Ancaq ölkədən ölkəyə fərqli ola bilən post-monitorinq strategiyasından asılı olmayaraq, hər bir yerli paylama mərkəzi yerli peyvənd kampaniyasının düzgün idarə olunmasına nəzarət etmək üçün məsuliyyət daşıyır və milli peyvənd mərkəzini mütəmadi olaraq yeniləməlidir.

Peyvəndlərin çatdırılmasının monitorinqini asanlaşdırmaq üçün vaksinatorlar lazımı qaydada doldurulmuş peyvənd kartları (Əlavə 8) ilə birlikdə vaksınların istifadə olunmamış dozalarını və boş şüşələri/flakonları yerli peyvənd mərkəzlərinə qaytarmalıdır.

Peyvənd kartları sahədən məlumat toplamaq və davam edən peyvənd kampaniyası haqqında peyvənd mərkəzinə məlumat vermək üçün əsas vasitədir.

Bundan əlavə, alınan məlumatın keyfiyyətinə təsadüfi nəzarət edilməli, fermerlərlə əlaqə saxlanılmalı və vaksinatorların bildirdiyi kimi vaksınların düzgün tətbiqi təmin edilməlidir.

Məlumatlar vaxtaşırı təhlil edilməli (məs. hər ay) və yerli peyvənd kampaniyasının rəhbəri tərəfindən milli peyvənd mərkəzinin məsul şəxsinə məlumat verilməlidir.

7.7. Ən çox yayılmış vaksinasıya kampaniyaları üçün xüsusi peyvənd qaydalarına keçidlər

Beynəlxalq ticarət üçün əhəmiyyət kəsb edən əsas heyvan xəstəlikləri ilə bağlı tövsiyələrə dair xüsusi məlumatı OIE təşkilatının Heyvan Sağlamlığı Məcəlləsində tapa bilərsiniz:

www.oie.int/en/what-we-do/standards/codes-and-manuals/terrestrial-code-online-access

Digər təlimatlarla aşağıdakı keçidlərdən tanış olmaq olar:

- İribuynuzlu heyvanlarda yoluxucu pleuropnevmoniya (CBPP)
 - CBPP fəvqəladə halı üçün erkən reaksiya hallarının planlaşdırılması
www.fao.org/3/Y4143E/y4143e09.htm#bm09.7
- Dabaq xəstəliyi
 - Dabaq xəstəliyinə qarşı vaksinasıya və peyvənddən sonrakı monitoring: Təlimat
www.fao.org/3/i5975e/i5975e.pdf
- Yüksək patogen quş qripisi (HPAI)
 - Quş qripinə qarşı peyvənd – OIE məlumat sənədləri – Verona tövsiyələri
https://old.oie.int/fileadmin/Home/eng/Animal_Health_in_the_World/docs/pdf/A_Guidelines_on_AI_vaccination.pdf
 - H5 HPAI-yə nəzarət və qarşısının alınması üçün peyvəndin rəasional istifadəsi (EMPRES-ə diqqət yetirməklə)
www.fao.org/documents/card/en/c/d6c311de-50f3-456b-bbff-f21a3a0c436b
 - HPAI-ə nəzarət etmək üçün biotəhlükəsizlik təcrübələrinin təkmilləşdirilməsi
www.fao.org/3/an168e/an168e.pdf
- Kiçik ruminant zərərvericiləri (PPR)
 - PPR-yə nəzarət və aradan qaldırılması üçün qlobal strategiya
www.fao.org/documents/card/en/c/6d14cbc5-b7c1-4213-bb1f-78690e805c95
- “Rift Valli” qızdırması (RVF)
 - “Rift Valli” qızdırması üzrə fəvqəladə vəziyyət üçün erkən reaksiyanın planlaşdırılması www.fao.org/3/Y4140E/y4140e08.htm#P6_854

8. İstinadlar

Heyvandarlıq və sağlamlıq şöbəsi. 2013. *Quduzluğun qarşısının alınması və ona nəzarət üçün mərhələli yanaşmanın işlənilib hazırlanması: FAO/GARC Seminarının materialları, noyabr 2012.* FAO Heyvandarlıq və Sağlamlıq Prosedurları. Roma, İtaliya, FAO www.fao.org/publications/card/en/c/0bae4b9e-74b5-5764-a274-0168d1452c60

Avstraliya Hökumətinin Səhiyyə Departamenti. 2018. *Avstraliya İmmunizasiya Kitabçası.* 1 aprel 2021-ci ildə istinad edilib <https://immunisationhandbook.health.gov.au/about-the-handbook>

Avstraliya Hökumətinin Səhiyyə Departamenti. 2019. *Milli peyvəndin saxlanması qaydaları* – 5 üçün səy göstərmək. 3-cü nəşr. Səhiyyə Departamenti tərəfindən təmsil olunan Avstraliya Birliyi www.health.gov.au/sites/default/files/documents/2020/04/national-vaccine-storage-guidelines-strive-for-5.pdf

ATAGI (Avstraliya İmmunizasiya üzrə Texniki Məsləhət Qrupu). 2022. Avstraliya İmmunlaşdırma Təlimatı. Avstraliya Hökumətinin Sağlamlıq və Yaşlılara Baxım Departamenti, Kanberra <https://immunisationhandbook.health.gov.au>

CDC (Xəstəliklərə Nəzarət və Qarşısının Alınması Mərkəzləri). 2019. Peyvəndin saxlanması və idarə olunması üçün alətlər dəsti. In: CDC. 1 aprel 2021-ci ildə istinad edilib www.cdc.gov/vaccines/hcp/admin/storage/toolkit/storage-handling-toolkit.pdf

Day, M.J., Horzinek, M.C., Schultz, R.D. & Squires, R.A. 2016. İt və pişiklərin peyvənd edilməsi üçün WSAVA Təlimatları: WSAVA Peyvəndi Təlimatları. Kiçik Heyvan Təcrübəsi Jurnalı, 57(1): E1-E45. https://doi.org/10.1111/jsap.2_12431

DiGiangi, B.A. 2012. Heyvan sığınacaqlarında peyvəndlərin düzgün istifadəsi və idarə olunması. In: Maddie Fondu. 1 aprel 2021-ci ildə istinad edilib www.maddiesfund.org/proper-use-and-handling-of-vaccines-in-animal-shelters.htm

Dugdale, D.C. 2019. İti alətlər və iynələrlə işləmə: MedlinePlus Tibb Ensiklopediyası. In: MedlinePlus. 1 aprel 2021-ci ildə istinad edilib <https://medlineplus.gov/ency/patientinstructions/000444.htm> **AK**

(Avropa Komissiyası). 2018. Fakt vərəqləri – Necə idarə etməli və saxlanmalı. *Qida Təhlükəsizliyi - Avropa Komissiyası.* 1 aprel 2021-ci ildə istinad edilib https://ec.europa.eu/food/animals/welfare/practice/slaughter/2018-factsheets_en

FAO. 2011. *Müdəvimlər üçün bələdçi: Yüksək patogenli quş qripinə nəzarət etmək üçün bio-təhlükəsizlik təcrübələrinin təkmilləşdirilməsi.* Roma, İtaliya, FAO www.fao.org/3/an168e/an168e.pdf

FAO. 2020. *Dabaq və digər oxşar transsərhəd xəstəliklərə qarşı vaksin təchizatının təhlükəsizliyini yaxşılaşdırmaq variantlarının araşdırılması.* Roma, İtaliya, FAO www.fao.org/3/ca7778en/ca7778en.pdf

Geering, W.A., Davies, F.G. & Martin, V. 2002. Rift Valley qızdırması ilə bağlı ehtiyat planlarının hazırlanması. Roma, İtaliya, FAO www.fao.org/3/Y4140E/y4140e00.htm#TopOfPage

IATEVAD (Avropa Baytarlıq Köməkçisi Diplomuna İlkin və ya Əlavə Təlim). 2017. İnyeksiyaların növləri www.iatevad.com/images/InjectionsInfusions/Injection-types-technique.pdf

Kock, M., Meltzer, D. & Burroughs, R. 2006. *Vəhşi heyvanların kimyəvi və fiziki məhdudlaşdırılması: Afrika növləri üçün təlim və sahə təlimatı, birinci nəşr.* Greyton, Cənubi Afrika, IWVS.

MLA (Ət və heyvandarlıq, Avstraliya). 2017. Mal-qaranın qiymətləndirilməsi təlimatı. *Bazar məlumat xidmətləri:* 20. ISSN: 1837-4689 www.mla.com.au/globalassets/mla-corporate/prices--markets/documents/minlrs-information-brochures-etc/mla_cattle-assessment-manual_jan-2017.pdf

Muylle, S. 2014. Diş inkişafının icmalı – Həzm sistemində – Merck Veterinary Manual. Merk Vəsaiti. 1 aprel 2021-ci ildə istinad edilib [www.merckvetmanual.com/digestive-system/ dental-development/ overview-of-dental-development](http://www.merckvetmanual.com/digestive-system/dental-development/overview-of-dental-development)

Njeumi, G.F. 2015. PPR-yə nəzarət və aradan qaldırılması üçün qlobal strategiya. Roma, İtaliya, FAO. www.fao.org/publications/card/en/c/6d14cbc5-b7c1-4213-bb1f-78690e805c95

OIE (Ümumdünya Heyvan Sağlamlığı Təşkilatı). 2006. Quş qripinə qarşı peyvənd. OIE məlumat sənədləri. Verona tövsiyələri. Paris, Fransa, OIE https://old.oie.int/fileadmin/Home/eng/Animal_Health_in_the_World/docs/pdf/A_Guidelines_on_AI_vaccination.pdf

OIE. 2018. Peyvənd. Quruda Yaşayan Heyvanların Sağlamlıq Məcəlləsi. Paris, Fransa, OIE www.oie.int/en/what-we-do/standards/codes-and-manuals/terrestrial-code-online-access/?id=169&L=1&htmlfile=ch_apitre_vaccination.htm

Pratt, P.W. 1998. Cure infermieristiche. Baytarlıq texnologiyasının əsas prinsipləri. Roma, İtaliya, Antonio Delfino Redaktor.

Heyvan Sağlamlığı və Heyvanların Rifahı üzrə Elmi Komitə. 1999. Dabaq xəstəliyinə qarşı təcili peyvənd strategiyası (FMD https://ec.europa.eu/food/system/files/2020-12/sci-com_scah_out22_en.pdf

WorkSafe Yeni Zelandiya. 2021. Təhlükəsiz mal-qara bələdçisi. 2021-ci ilin iyununda istinad edilib. www.worksafe.govt.nz/topic-and-industry/agriculture/working-with-animals/working-with-cattle/safe-cattle-handling-guide/#lf-doc-16985

ÜST (Ümumdünya Səhiyyə Təşkilatı). 2009. PQS cihazlarının kataloqu: İmmunlaşdırma üzrə Genişləndirilmiş Proqram (EPI) üçün əvvəlcədən ixtisaslaşdırılmış avadanlıq. 2021-ci ilin iyununda istinad edilib https://apps.who.int/immunization_standards/vaccine_quality/pqs_catalogue/categorypage.aspx?id_cat=18

Young, M., Costa, R., Shirima, G., Lobo, Q., Tounkara, K., Farrel, P. & Alders, R. 2015. Baytarlıq soyuq zəncirinin təlimatı: Effektiv vaksinlərin təmin edilməsi. ACIAR Monoqrafiya seriyası № 165a. Kanberra, Avstraliya, Avstraliya Beynəlxalq Kənd Təsərrüfatı Tədqiqatları Mərkəzi <https://aciarc.gov.au/publication/books-and-manuals/mn165a-veterinary-cold-chain-manual>

Əlavələr

Əlavə II

Müvəqqəti soyuducularda peyvəndin ən yaxşı şəkildə saxlanması üçün məsləhətlər

Peyvəndləri yerli səviyyədə saxlamaq üçün peyvənd soyuducusu almaq mümkün deyilsə, mövcud ev soyuducularını ən yaxşı şəkildə necə uyğunlaşdıracağını qeyd etmək məqsəduyğundur.

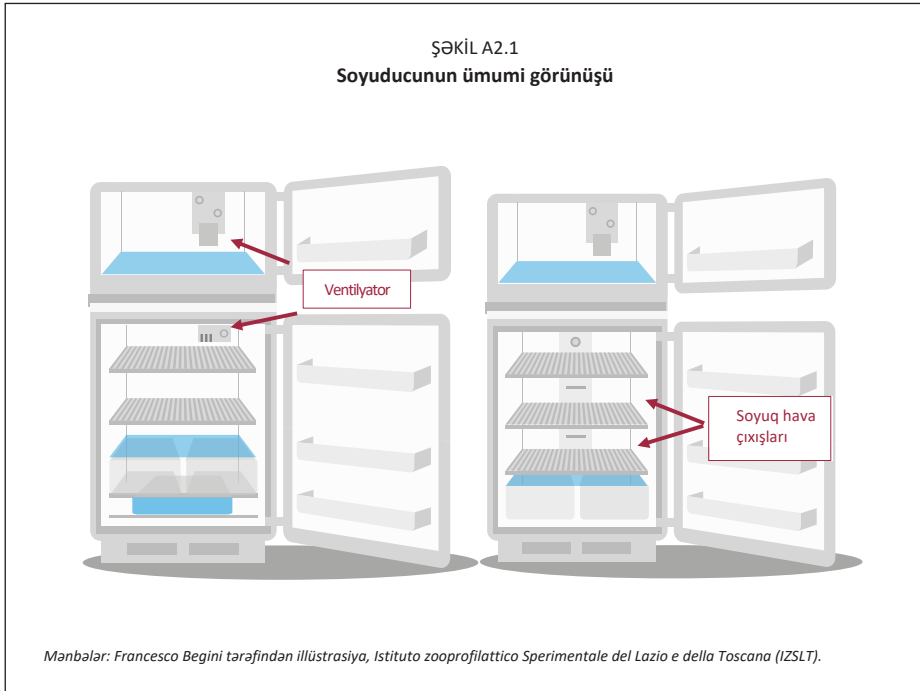
Təəssüf ki, belə soyuducular sabit, vahid, idarə olunan temperatur təmin etmir. Soyuducunun müxtəlif bölmələri arasında temperaturlar da dəyişir. Bu temperaturlar soyuducudan soyuducuya fərqli ola bilər.

Beləliklə, istifadə olunan soyuducunu tanımaq, düzgün yerləşdirmək, istifadə etməzdən əvvəl soyuducunun müxtəlif hissələrinin temperaturunu yoxlamaq və temperatur fərqlərini minimuma endirmək üçün soyuducunu düzgün doldurmaq mühüm əhəmiyyət kəsb edir.

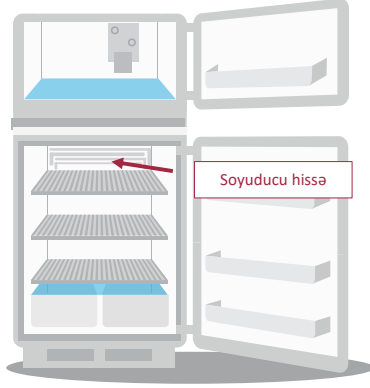
Soyuducuların əsas növləri:

a. Məişət tipli dondurucu soyuducular

Ventilyator aqreqlərini soyuq havanı dondurucudan soyuducuya vurur. Bu hava peyvəndi dondura bilər. Beləliklə, **peyvəndi ventilyatordan axan havaya yaxın qoymayın**.

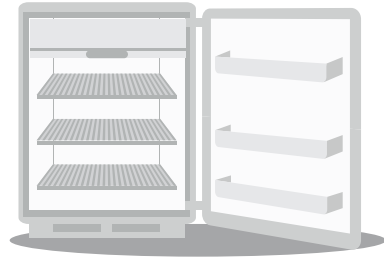

ŞƏKİL A2.2
Müxtəlif soyuducu növləri

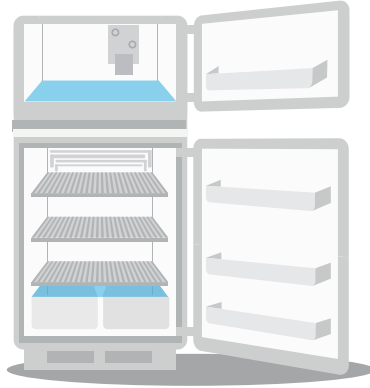
a. İçində sərinləşdirici hissə olan soyuducular

Bu cür soyuducu peyvəndin saxlanması üçün tövsiyə edilmir. Soyuducu lövhəyə yaxın olan ərazi vaksini dondura bilər, uzaq ərazilər isə isti ola bilər.

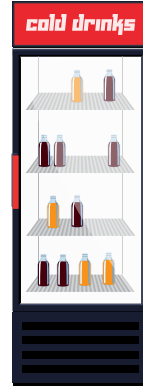
b. Mini bar tərzində olan soyuducular

Dondurucu soyuducuda yerləşdikdə, vaksinin dondurulması riski ilə temperatur çox qeyri-sabit ola bilər. Beləliklə, onları vaksinləri saxlamaq üçün istifadə edilməməlidir.

c. Çox funksiyalı soyuducular

Temperatur parametrlərini yoxlayın və peyvəndi soyuducunun divar və ya döşəməsindən uzağa qoyun.

d. İçkilər üçün soyuducular

Adətən bu soyuducularda temperaturu 0°C ilə 5°C arasında saxlayan şəffaf bir qapı var. Buna görə də peyvəndin saxlanması tövsiyə edilmir. Bununla belə, bəzən istehsalçının göstərişlərinə əməl etməklə temperatur parametrlərini 2 °C ilə 8 °C arasında dəyişmək mümkün ola bilər.

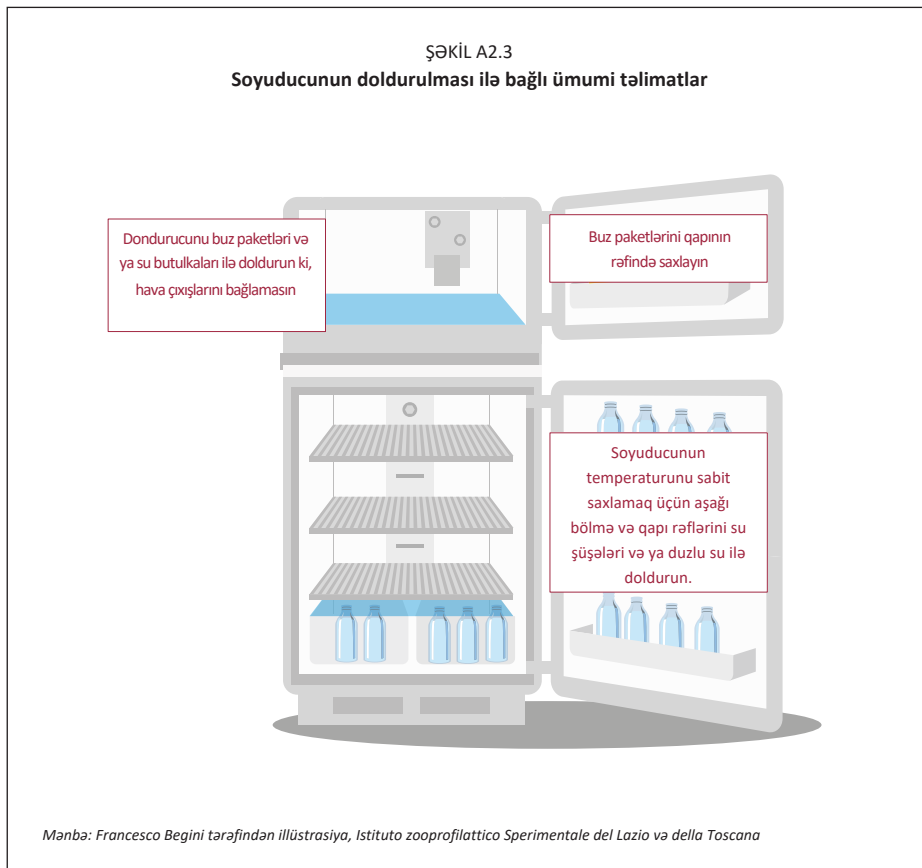
Manba: Francesco Begini tərəfindən illüstrasiya, Istituto zooprofilattico Sperimentale del Lazio və della Toscana

İstənilən növ soyuducu üçün ümumi təlimat

1. Soyuducuları düzgün yerləşdirmək:

- a. Soyuducunu havalandırılan otaqda, birbaşa günəş işığından, kənar divarlardan və temperaturun dəyişməsinə təsir edə biləcək hər hansı istilik mənbəyindən uzaq bir yerə qoyun.

- b. Soyuducunun ətrafında boş yer olduğundan əmin olun. Motoru örtməyin; əksinə motor bölməsindən (adətən arxa tərəfdə) divara qədər ən azı 10 sm boşluq buraxın.
 - c. Soyuducunun altını yerdən ən azı 2,5-5 sm məsafədə saxlayaraq ayaqları düzəldin.
2. Peyvəndi yerləşdirməzdən bir neçə gün əvvəl Şəkil A2.3-də olduğu kimi, soyuducunun peyvəndi qəbul etməyəcək hissələrini su şüşələri ilə doldurun. Bu, daxili temperaturu sabitləşdirmək üçün faydalı olan soyuq kütləni təmin edəcəkdir. Həmişə su şüşələrini qapının rəflərinə qoyun; bu ərazilərdə heç bir peyvənd saxlanılmamalıdır. Havanın sirkulyasiyasına imkan vermək üçün şüşələr arasında boş yer buraxın.

3. Müxtəlif bölmələrdə temperaturu yoxlayın.
4. Peyvəndi müvafiq qaydada səbətlərdə və ya nimçələrdə qablaşdırılaraq, yalnız temperaturun 2 °C ilə 8 °C arasında saxlanıla biləcəyi bölmədə saxlayın.
5. Soyuducunu həddindən artıq doldurmayın. Hava dövrənini asanlaşdırmaq üçün əşyalar arasında boşluq buraxın.

ŞƏKİL A2.4
Xəbərdarlıq mesajları

Mənbə: Francesco Begini tərəfindən illüstrasiyalar, Istituto zooprofilattico Sperimentale del Lazio və della Toscana (IZSLT).

6. Lazım olmadıqca soyuducunu açmaqdan çəkinin. Soyuducudan yalnız peyvəndlər üçün istifadə edin və icazə verilmədikcə soyuducunu açmamaq üçün digər işçilərə məlumat vermək məqsədilə soyuducunun qapısına bir qeyd (məsələn, Şəkil A2.4) yapışdırın.

Əlavə III

Boş, qismən boş şüşələri/flakonu, və vaksinator tərəfindən göndərilən və geri qaytarılan istifadə olunmamış vaksini idarə etmək üçün kağız formalar

CƏDVƏL A3.1

Peyvəndin vaksinator tərəfindən alınmasının sübutu
(qeydiyyat kitabının ÇIXANLAR 2.a bölməsinə ekvivalentdir)

Paylama mərkəzi: Aşağıdakılar üçün vaksinasiya kampaniyası:					Loqo:	
Göndərmə tarixi	Partiya sayı/ vaksinin kodu ³	Göndərilmiş şüşə/flakon sayı	Göndərilmiş dozaların ümumi sayı	Vaksini göndərən işçi Tam adı	Vaksinatora çatdırıldı Tam adı	Vaksinatorun əlaqə məlumatları

Peyvəndi göndərən işçinin imzası: _____

Peyvəndi alan vaksinatorun imzası: _____

CƏDVƏL A3.2

Yerli paylama mərkəzinə tam, boş, qismən boş şüşə/flakonu və ya istifadə olunmamış peyvəndin qaytarılmasının sübutu (Qeydiyyat Kitabının ÇIXANLAR 2.b bölməsinə bərabərdir)

Qaytarma tarixi	Partiya sayı/ qaytarılan vaksinin kodu	Qaytarılan şüşə/flakon sayı	Qaytarılan dozaların təxmini sayı	Qaytarılan vaksini qəbul edən işçi Tam adı	Vaksinator Tam adı

İstifadə edilməmiş, boş və ya qismən boş şüşələri/flakonu qəbul edən işçinin imzası:

İstifadə edilməmiş, boş və ya qismən boş şüşələri/flakonu göndərən vaksinatorun imzası:

³ Əgər vaksinatora birdən çox partiya verilsə, hər partiya üçün bir formadan istifadə olunduğundan əmin olun.

Vaksinlər hər hansı daşınmadan sonra soyuducuya qaytarıldıqda:

CƏDVƏL A3.3

Vaksinlər soyuducuya qaytarıldıqda yoxlama siyahısı

Addım	Nə etməli	Edildikdə qeyd edin
1	Vaksini içəriyə yerləşdirməzdən əvvəl həmişə soyuducunun temperaturunun +2 °C ilə +8 °C arasında olduğundan əmin olun.	☐
2	Peyvəndi soyuducuya köçürün.	☐
3	Soyuq zəncir izləmə sənədini yoxlayın və ya məlumat qeydiyyatçısı vaksinlə birlikdə daşınıbsa, məlumatları yükləyin	☐
4	Daşınma temperaturunu yoxlayın. Temperatur +2 °C ilə +8 °C aralığından kənaradırsa, vaksinləri təcrid edin. Onları aydın şəkildə belə qeyd edin: "İstifadə etməyin". Onları +2 °C ilə +8 °C arasında soyuducuda saxlayın və bu barədə rəhbərinizə məlumat verin.	☐

Tarix	İmza

Əlavə IV

Vaksinlərin soyuducu qutularda düzgün qablaşdırılması üçün təlimatlar və yoxlama siyahısı

CƏDVƏL A4.1

Vaksinlərin soyuducu qutulara qablaşdırılması üçün yoxlama siyahısı

Addım	Nə etməli	Qeyd edin
1	İstifadədən əvvəl buz paketinin vəziyyəti: <ul style="list-style-type: none"> Dondurucudan buz paketlərini çıxarın. Hər biri arasında ən azı 5 sm məsafə qoyaraq, onları bir sıraya qoyun. Buz paketi su buz paketinin içərisində bir qədər əriməyə başlayan kimi uyğunlaşdırılır. Uyğunlaşdırma üçün vaxt nümunələri: <ul style="list-style-type: none"> Buz paketi: +20 °C-də təxminən 1 saat. 750 q-dan çox gel paketi: 15°C-dən yuxarı temperaturda təxminən 1 saat. 750 q-dan az gel paketi: 15°C-dən yuxarı temperaturda təxminən 15 dəqiqə. 	☐
2	Buz paketlərini/gel paketlərini sərinləmək üçün soyuducuya qoyun.	☐
3	Minimum/maksimum termometri sıfırlayın və termometr zondunu məhsul məlumatı toxunulmamış boş vaksin qutusuna daxil edin.	☐
4	Peyvəndlər soyuducuya yerləşdirilərkən minimum/maksimum temperaturun +2 °C ilə +8 °C arasında olduğundan əmin olun.	☐
5	Soyuducunun dibinə polistirol çipləri (hava dövrənini təşviq etdiyi üçün üstünlük verilir) və ya qabarcıq sarğı qoyun.	☐
6	Vaksin ehtiyatını mərkəzdə termometr zonu olan qutu ilə soyuducuya qoyun. Qeyd: Bütün peyvəndlər tətbiq olunana və ya məqsədli vaksin soyuducuya qaytarılana qədər orijinal qablaşdırmada qalmalıdır – bu, işıq və termik şoklara məruz qalma nəticəsində yaranan zədələrin qarşısını alır.	☐
7	Peyvəndi qablaşdırma materialı ilə əhatə edin və soyuducunu bağlamadan əvvəl uyğunlaşdırılmış buz paketlərini/gel paketlərini üstünə qoyun.	☐
8	Buz paketini/gel paketini izolyasiya materialının üstünə qoyun.	☐
9	Donma riskini minimuma endirmək üçün vaksin ehtiyatının buz paketləri/gel paketləri ilə birbaşa təmasda olmadığından əmin olun.	☐
10	Soyuducunun qapağını bağlayın və əgər varsa, rəqəmsal termometr displeyini soyuducunun kənarına bərkidin. Qeyd: Soyuducunu birbaşa günəş işığından uzaq saxlayın.	☐
11	Tarixi, vaxtı, minimum və maksimum temperaturu soyuq zəncir izləmə sənədində qeyd edin (Əlavə V, Cədvəl A5.1): Aşağıdakı vaxtlarda temperaturu qeyd edin: <ul style="list-style-type: none"> ilk saat ərzində hər 15 dəqiqədən bir; və şəraitin sabit olması şərti ilə bundan sonra hər saat. Qeyd: Peyvəndin dondurulması ən çox soyuducuda saxlandıqdan sonra ilk 2 saat ərzində baş verir.	☐
12	Buz paketlərinin/gel paketlərinin yerdəyişməməsini və peyvəndlərlə birbaşa təmasda olmasını təmin edin – bu, vaksinləri dondura və onları yararsız hala sala bilər.	☐
13	Peyvəndən dərhal əvvəl peyvəndi soyuducudan çıxarın.	☐

Qeyd: Lazım olduqda termometr batareyasını dəyişdirin. Bir ildən çox istifadə edilərsə, ikinci batareyanı əlinizdə saxlayın. Batareyanı dəyişdirdiyiniz tarixi qeyd edin.

Hər 12 aydan bir slaş testi* metodundan istifadə edərək termometrin düzgünlüyünü yoxlayın və dəqiqliyin yoxlanılması zamanı qeyd edin.

* Slaş testi: Su ilə doldurulmuş polistirol və ya plastik fincanı 2-3 saat dondurucuya qoyun. İncə buz təbəqəsi əmələ gələndə (0 °C-yə çatdıqda) onu çıxarın. Termometr zondunu qabın ortasına qoyun və 2 dəqiqədən sonra temperaturun 0 °C olub olmadığını yoxlayın.

Əlavə VI

Vaksinotor tərəfindən yerlərdə vaksinasiya üçün alınan avadanlıq

Cədvəl A6.1

Alınan avadanlıqların siyahısı

Avadanlıq	Varsa, qeyd edin	Qəbul edilən vahidlərin sayı
A) Fərdi mühafizə vasitələri (FMV) və digər faydalı materiallar üçün konteyner Konteyner davamlı materialdan hazırlanmalı, daşınmağa yararlı və yuyulması və dezinfeksiyası asan olmalıdır.	☐	
A.1 FWM		
Birdəfəlik, steril olmayan müayinə nitril və ya lateks əlcək qutuları	☐	
Çəkmələr	☐	
Çəkmələr üçün birdəfəlik örtüklər	☐	
Şəxsi örtüklər (önlüklər, birdəfəlik kombinezonlar)	☐	
Eynək (lazım olduqda)	☐	
Dezinfeksiyaedici	☐	
Sabun	☐	
Çox istifadəli təmizləyici kağız	☐	
Tullantıların idarə edilməsi üçün plastik torbalar	☐	
Tibbi kəsici alətlər üçün qab	☐	
A.2. A.2 Peyvənd avadanlığı		
Peyvənd olunmuş heyvanları fərqləndirmək üçün markerlər	☐	
Termometrər	☐	
Müvafiq həcmdə şprisler	☐	
Müvafiq inyeksiya iynələri	☐	
Daha çox iynəyə uyğun tərtib	☐	
A.3 Ümumi		
Lazım gələrsə, heyvanı saxlamaq üçün hər hansı bir faydalı avadanlıq	☐	
Marker qələmlər	☐	
Heyvanlarda istifadə üçün müvəqqəti markerlər	☐	
Dəftər və qələm	☐	
Səlin məhlulu və infuziya dəsti	☐	
Ringer laktat və infuziya dəsti	☐	
Kortikosteroidlər (prednizolon və ya deksametazon)	☐	
Adrenalin	☐	
Haemostatik bağ	☐	

(davam edir)

Avadanlıq	Varsa, qeyd edin	Qəbul edilən vahidlərin sayı
Antiseptik məhlul (məsələn, xlorheksidin...)	☐	
Spirt	☐	
B) Soyuducu qutu və ya qutular		
Soyuducu qutular	☐	
Buz paketləri və ya gel paketləri	☐	
Peyvəndin sulandırılması lazımdırsa, durulaşdırıcı	☐	
Termometr və ya məlumat qeyd edən	☐	
Köpük sarğı və ya polistirol çipləri	☐	

Tarix	İmza

Annex VII

Vaccination card

Əlavə VII
Peyvənd kartı

VACCINATION CARD

Name of the owner:

Address:

Village: District: Province:

Section 1 (to be filled during the six-monthly vaccination visit)

(1) Date of vaccination visit: ... / ... / ...

(2) Field operator:

(3) Vaccination campaign no.:

Table 1: Demographic of the unit at the time of the visit and number of animals vaccinated and left unvaccinated

Age group	Species A			Species B			Species C		
	(4) Number present	(5) Number vaccinated	(6) Number left unvaccinated	Number present	Number vaccinated	Number left unvaccinated	Number present	Number vaccinated	Number left unvaccinated
< 6 m									
6–12 m									
12–24 m									
> 24 m									

(7) Batch of vaccine used*:

(8) Expiry date ... / ... / ...

*If more than one batch of vaccine has been used, please indicate below the additional batches and expiry dates.

(9) If in any of the age groups (other than the age group < 6 m) considered there were animals left unvaccinated, please provide the reasons among those indicated below (more than one reason can be indicated):

Animal was sick Animal was too aggressive and difficult to restrain Other reasons (please specify)

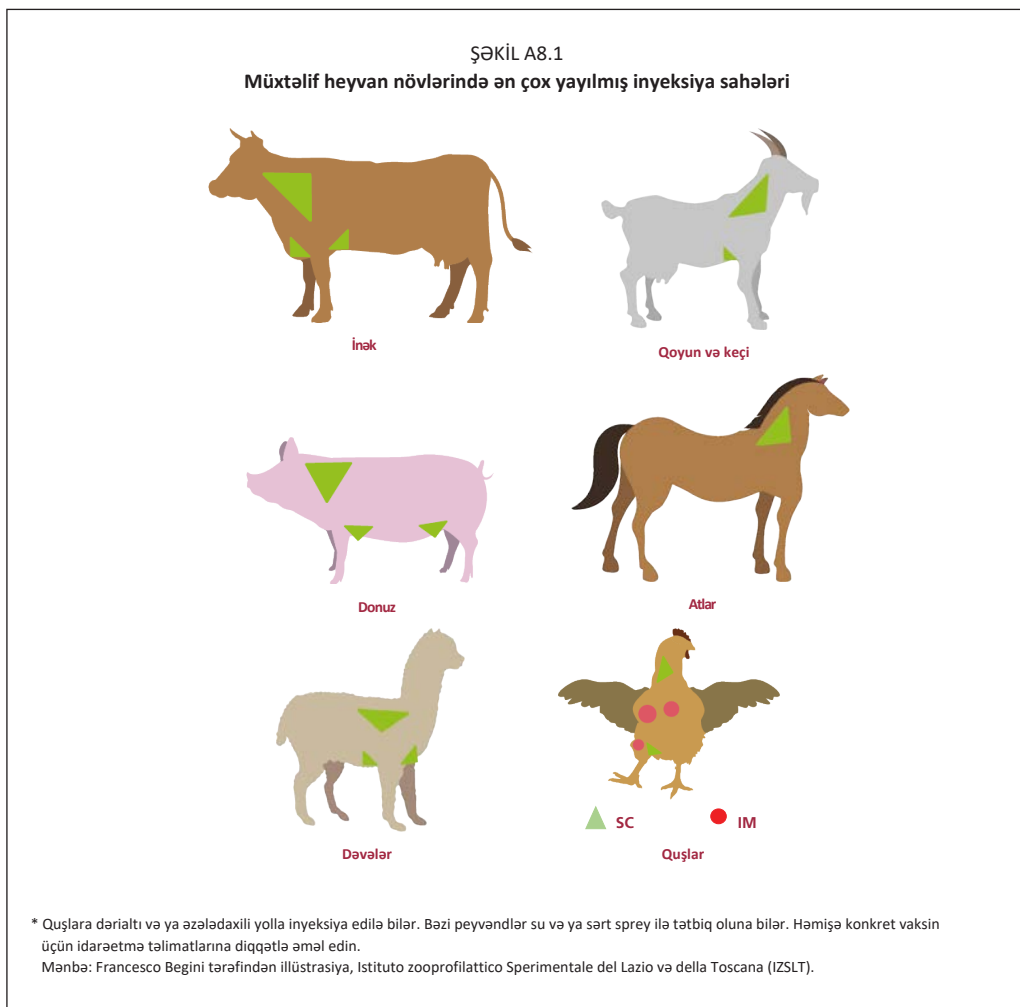
SMənbə: Ferrari, G., Paton, D., Duffy, S., Bartels, C. & Knight-Jones, T. 2016. Dabaq xəstəliyinə qarşı peyvənd və peyvənddən sonrakı monitoring: Təlimatlar. Roma, İtaliya, FAO. www.fao.org/3/i5975e/i5975e.pdf.

Vaksinator	Heyvanların sahibi
İmza	İmza

Əlavə VIII

Müxtəlif heyvan növlərində tövsiyə olunan dərialtı inyeksiya yerləri

Mal-qara peyvəndlərinin əksəriyyəti dərialtı yolla edilə bilər. İstehsalçının təlimatlarına diqqətlə riayət etmək tövsiyə olunur.

Əlavə IX

Mənfi peyvənd reaksiyaları haqqında məlumat

Kimə _____

(Mənfi reaksiyalar barədə məlumat veriləcək şəxsin adını daxil edin)

Mən, (soyad və ad) _____

tel _____ email _____

below aşağıda təsvir edilən mənfi reaksiya barədə məlumat verirəm

Vaksinin növü: _____

İstehsalçı: _____

Partiya nömrəsi: _____

Vurulma tarixi: _____

Peyvənd edilmiş heyvanların növü və sayı: _____

Mənfi reaksiyanın təsviri: _____

Təsirə məruz qalmış heyvanların sayı: _____

Mənfi reaksiyanın tarixi və yeri: _____

Məlumat verən şəxs _____

(Tarix və imza)

FAO HEYVANDARLIQ VƏ SAĞLAMLIQ TƏLİMATLARI

1. Tsetse ərazisi üzrə inteqrasiya olunmuş zərərvericilərlə mübarizə proqramları üçün entomoloji ilkin məlumatların toplanması, 2009 (En)
2. Heyvanların genetik ehtiyatları üzrə milli strategiyaların və fəaliyyət planlarının hazırlanması, 2009-cu il (En, Fr, Es, Ru, Zh)
3. Heyvanların genetik ehtiyatlarının davamlı idarə olunması üçün yetişdirmə strategiyaları, 2010 (En, Fr, Es, Ru, Ar, Zh)
4. Heyvan xəstəlikləri riskinin idarə edilməsinə dəyər zənciri yanaşması – Sahə tətbiqi üçün texniki əsaslar və praktiki çərçivə, 2011 (En, Zh, Fr**)
5. Heyvandarlıq sektoru icmallarının hazırlanmasına dair göstərişlər, 2011 (En)
6. Heyvanların genetik ehtiyatlarının idarə edilməsi üçün institusional çərçivənin inkişafı, 2011 (En, Fr, Es, Ru)
7. Heyvanların genetik ehtiyatlarının tədqiqi və monitorinqi, 2011 (En, Fr, Es)
8. Yaxşı südçülük təcrübəsi üçün bələdçi, 2011 (En, Fr, Es, Ru, Ar, Zh, Pte, Az)
9. Heyvanların genetik ehtiyatlarının molekulyar genetik xarakteristikası, 2011 (En, Zh**)
10. Heyvandarlıq dəyər zənciri tədqiqatlarının layihələndirilməsi və həyata keçirilməsi – Yüksək Patogen və Yeni Xəstəliklərə (HPED) nəzarət üçün praktiki yardım, 2012 (En)
11. Heyvanların genetik ehtiyatlarının fenotipik xarakteristikası, 2012 (En, Fre, Zhe)
12. Heyvanların genetik ehtiyatlarının kriokonservasiyası, 2012 (En)
13. HPAI və digər transsərhəd heyvan xəstəliklərinə nəzarət və eradikasiya üçün tənzimləyici çərçivələrə dair məlumat kitabçası – Lazımi siyasətin, institusional və hüquqi bazaların nəzərdən keçirilməsi və inkişafı üçün bələdçi, 2013 (En)
14. Heyvanların genetik ehtiyatlarının in vivo mühafizəsi, 2013 (En, Zh**)
15. Yem analiz laboratoriyası: yaradılması və keyfiyyətə nəzarət – Yem analizi laboratoriyasının yaradılması və ISO/IEC 17025:2005, 2013-ə uyğun keyfiyyət təminatı sisteminin tətbiqi (En)
16. Ailə quşçuluğunun inkişafı üçün qərar vasitələri, 2014 (En)
17. Canlı quşçuluq bazarları üçün biotəhlükəsizlik təlimatı, 2015 (En, Fre, Zhe, Vi)
18. Heyvan xəstəliklərinin iqtisadi təhlili, 2016 (En, Zh)
19. İnteqrasiya edilmiş çoxməqsədli heyvan qeyd sistemlərinin inkişafı, 2016 (En, Zh)
20. Kiçik miqyaslı heyvandarlıq istehsalçıları üçün fermer sahə məktəbləri – Dolanışığın yaxşılaşdırılması üzrə qərar qəbul edənlər üçün bələdçi, 2018 (En, Fr)
21. Kiçik miqyaslı heyvandarlıq istehsalçıları üçün davamlı dəyər zəncirlərinin inkişafı, 2019 (En, Zh**)
22. Estimation des bilans fourragers dans la région du Sahel d’Afrique de l’Ouest et Centrale, 2020 (Fr)
23. Karkaslar; n idarə edilməsi qaydaları – Kiçik və orta ölçülü fermalarda heyvan karkasları; və çirklənmiş materialların effektiv şəkildə utilizasiyası, 2020 (En, Fr, Es, Ru, Zh, Ar, Sq, Sr, Mk)
24. Heyvanların sağlamlığı üçün təhlükələrin sürətli qiymətləndirilməsi üzrə texniki təlimatlar, 2021 (En, Fr)
25. Davamlı arıçılıq üçün yaxşı arıçılıq təcrübələri, 2021 (En)
26. Arıçılıqda mikrob əleyhinə dərmanlardan məsuliyyətə istifadə edilməsi, 2021 (En, Es)
27. Baytarlar üçün sahə epidemiologiyası təliminin inkişafı – Texniki təlimatlar və əsas səlahiyyətlər, 2021 (En)
28. Yol yaratmaq: pastoral mobillik üçün milli qanun və siyasət çərçivələrinin işlənilib hazırlanması, 2022 (En)
29. Rift Valley qızdırması fəaliyyət çərçivəsi, 2022 (En)
30. Təmizlənmiş ölkələrdə dabaq xəstəliyinə qarşı təcili peyvənd planının hazırlanması, 2022 (En)

Mövcuddur: 2022-ci ilin noyabrından

Ar - ərəb
Az - Azərbaycan
En - ingilis
Es - ispan
Fr - fransız
Mk - makedon
Pt - portuqal
Ru - rus
Sq - alban
Sr - serb
Vi - Vyetnam
Zh - Çin

Multil – Bir neçə dildə
* çapdan çıxıb
** Hazırlanıb
e E-nəşr

Vaksinasiya xəstəliyin qarşısının alınmasında əsas komponentlərdən biridir. Ancaq onun effektivliyi böyük ölçüdə adekvat soyuq zəncir sistemi və inyeksiyanın gigiyenik qaydada aparılması kimi müvafiq icradan asılıdır. Böyük həcmli vaksinasiya kampaniyalarının uğuru müvafiq toxunulmazlığı təmin edəcək və mal-qara arasında xəstəliklərin qarşısını alacaq təfərrüatlarda öz əksini tapıb. Burada təqdim olunan təlimatlarda mal-qaranın vaksinasiyası kampaniyalarını planlaşdırarkən və həyata keçirərkən nəzərə alınmalı olan ən vacib aspektlər qısa və lakonik şəkildə təklif olunur.

Bu təlimatlarda təqdim olunmuş məlumatı sahəyə aparmaq və tətbiq etmək asan olacaq və bununla da heyvan xəstəliklərinin, o cümlədən zoonoz xəstəliklərin yayılmasına qarşı mübarizəyə töhfə verəcəkdir.

ISBN 978-92-5-137874-8

9 789251 378748

CC3038AZ/1/05.23